T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Çocuk Gelişimi Anabilim Dalı

OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE AİLE TUTUMLARININ ÇOCUĞUN SOSYAL-DUYGUSAL GELİŞİMDEKİ ETKİLERİNİN İNCELENMESİ

Yüksek Lisans Tezi

Hande GÜMÜŞ

Danışman

Prof. Dr. Makbule Meziyet ARI

İstanbul – 2025

TEZ TANITIM FORMU

Yazar Adı Soyadı : Hande Gümüş

Tezin Dili : Türkçe

Tezin Adı : Okul Öncesi Dönemde Aile Tutumlarının Çocuğun Sosyal-Duygusal Gelişimdeki Etkilerinin İncelenmesi

Enstitü : İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Anabilim Dalı : Çocuk Gelişimi

Tezin Türü : Yüksek Lisans

Tezin Tarihi : 25/12/2024

Sayfa Sayısı : 83

Tez Danışmanları : Prof. Dr. Makbule Meziyet ARI

Dizin Terimleri : Okul Öncesi Dönem, Aile Tutumu, Sosyal-Duygusal Gelişim

Türkçe Özet : Bu araştırmada, okul öncesi dönemde aile tutumlarının çocukların sosyal-duygusal gelişimleri üzerindeki etkisi nicel analiz yöntemleriyle incelenmiştir.

Dağıtım Listesi :
1. İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsüne
2. YÖK Ulusal Tez Merkezine

İmzası

Hande GÜMÜŞ

T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Çocuk Gelişimi Anabilim Dalı

OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE AİLE TUTUMLARININ ÇOCUĞUN SOSYAL-DUYGUSAL GELİŞİMDEKİ ETKİLERİNİN İNCELENMESİ

Yüksek Lisans Tezi

Hande GÜMÜŞ

Danışman
Prof. Dr. Makbule Meziyet ARI

İstanbul – 2025

BEYAN

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğu, kullanılan verilerde herhangi tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez olarak sunulmadığını beyan ederim.

Hande GÜMÜŞ

…/…/2025

İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Hande GÜMÜŞ'ün "Okul Öncesi Dönemde Aile Tutumlarının Çocuğun Sosyal-Duygusal Gelişimdeki Etkilerinin İncelenmesi" adlı tez çalışması, jürimiz tarafından Psikoloji Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

İmza

Başkan *Prof. Dr. Makbule Meziyet ARI*
(Danışman)

İmza

Üye *Doç. Dr. Erhan ALABAY*

İmza

Üye *Dr. Öğr. Üyesi Nurten ELKİN*

ONAY
Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.
... / ... / 2025

İmzası
Prof. Dr. Ad SOYADI
Enstitü Müdürü

ÖZET

Bu araştırmanın temel amacı, aile tutumlarının okul öncesi dönemde yer alan çocukların sosyal-duygusal gelişimleri üzerindeki etkisini değerlendirebilmektir. Bu amaç doğrultusunda, araştırmanın modeli belirlenirken tarama modeli tercih edilmiştir. Araştırmanın evrenini, okul öncesi dönemde çocuğu olan ebeveynler ve çocukları oluştururken örneklem grubunu ise evren içerisinden amaçlı örnekleme yöntemi ile seçilen 150 okul öncesi çocuğu ve bu çocukların 150 ebeveyni oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri; Kişisel Bilgi Formu, Ebeveyn Tutum Ölçeği ve Okul Öncesi Sosyal Davranış Ölçeği-Öğretmen Formu'nun uygulanmasıyla edinilmiştir. Bu doğrultuda edinilen verilerin analizinde SPSS-28 paket programı kullanılmıştır. Normal dağılım varsayımının karşılanması sebebiyle, yapılan analizlerde Frekans ve Yüzde Analizi, Bağımsız Gruplar T Testi, Tek Yönlü ANOVA, Pearson Korelasyon Analizi ve Çoklu Regresyon Analizi gibi parametrik analiz yöntemleri tercih edilmiştir.

Araştırma sonunda, aile tutumlarında çocuk cinsiyeti, çocuk yaşı, ebeveyn cinsiyeti, ebeveyn medeni durumu ve ebeveyn çalışma durumuna göre anlamlı farklar bulunmuştur. Ancak aile tutumlarında ebeveyn yaşı, ebeveyn öğrenim durumu ve aile tipi kapsamında anlamlı fark belirlenememiştir. Ayrıca, sosyal-duygusal gelişimde ebeveyn öğrenim durumu ve ebeveyn çalışma durumu kapsamında anlamlı farklar olduğu sonucu elde edilmiştir. Fakat sosyal-duygusal gelişimde çocuk cinsiyeti, çocuk yaşı, ebeveyn cinsiyeti, ebeveyn yaşı, ebeveyn medeni durumu ve aile tipine dayalı olarak anlamlı sonuçlar bulunamamıştır. Ek olarak; demokratik tutumun sosyal-duygusal gelişim ile arasında pozitif yönde; otoriter ise sosyal duygusal gelişim ile arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Ancak aşırı koruyucu tutum ve izin verici tutumu sosyal-duygusal gelişim ile arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Son olarak; aile tutumlarının sosyal-duygusal gelişim üzerindeki etkisine yönelik kurulan modelin anlamlı olduğu bulunmuştur. Aile tutumlarının sosyal-duygusal gelişim üzerindeki bağımsız etkisi incelendiğinde; demokratik tutumun sosyal-duygusal gelişim üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu bulgusu elde edilmiştir. Ancak otoriter tutum, aşırı koruyucu tutum ve

izin verici tutumun sosyal-duygusal gelişim üzerinde bağımsız olarak bir etkiye sahip olmadığı sonucu elde edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Okul öncesi dönem, aile tutumu, sosyal-duygusal gelişim

SUMMARY

The main purpose of this study is to evaluate the effect of family attitudes on the social-emotional development of children in the preschool period. For this purpose, the screening model was preferred while determining the research model. The universe of the study consisted of parents who have children in the preschool period and their children, while the sample group consisted of 150 preschool students and 150 parents of these students who were selected from the universe by the purposive sampling method. The data of the study were obtained by applying the Personal Information Form, Parental Attitude Scale and Preschool Social Behavior Scale-Teacher Form. In this direction, the SPSS-28 package program was used in the analysis of the obtained data. Since the normal distribution assumption was met, parametric analysis methods such as Frequency and Percentage Analysis, Independent Groups T Test, One-Way ANOVA, Pearson Correlation Analysis and Multiple Regression Analysis were preferred in the analyses.

At the end of the research, significant differences were found in family attitudes according to child gender, child age, parent gender, parent marital status and parent employment status. However, no significant difference was determined in family attitudes within the scope of parent age, parent education status and family type. In addition, it was concluded that there were significant differences in social-emotional development within the scope of parent education status and parent employment status. However, no significant results were found in social-emotional development based on child gender, child age, parent gender, parent age, parent marital status and family type. In addition; a positive significant relationship was found between democratic attitude and social-emotional development; and a negative significant relationship was found between authoritarian attitude and social-emotional development. However, no significant relationship was found between overprotective attitude and permissive attitude and social-emotional development. Finally; the model established for the effect of family attitudes on social-emotional development was found to be significant. When the independent effect of family attitudes on social-emotional development was examined; it was found that democratic attitude had a significant effect on social-emotional development.

However, it was concluded that authoritarian attitude, overprotective attitude and permissive attitude did not have an independent effect on social-emotional development.

Keywords: Preschool period, family attitude, social-emotional development

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **i**
SUMMARY ..... **iii**
İÇİNDEKİLER ..... **v**
KISALTMALAR ..... **viii**
TABLOLAR LİSTESİ ..... **ix**
ŞEKİLLER LİSTESİ ..... **x**
EKLER LİSTESİ ..... **xi**
ÖNSÖZ ..... **xii**
GİRİŞ **1**

BİRİNCİ BÖLÜM
KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Aile Tutumu 7
1.1.1. Aile Kavramı 7
1.1.2. Aile ve Çocuk İlişkisi 8
1.1.3. Aile Tutumu 9
1.1.4. Aile Tutumlarının Sınıflandırılması 11
1.1.4.1. Baskıcı tutum 11
1.1.4.2. Demokratik tutum 11
1.1.4.3. Koruyucu tutum 12
1.1.4.4. İlgisiz tutum 13
1.2. Sosyal-Duygusal Gelişim 13
1.2.1. Sosyal-Duygusal Gelişimin Kuramsal Çerçevesi 13
1.2.2. Sosyal-Duygusal Gelişimi Etkileyen Faktörler 15
1.2.2.1. Anne-baba çocuk etkileşimi 15
1.2.2.2. Kardeş ilişkileri 16
1.2.2.3. Arkadaşlık ilişkileri 16
1.2.2.4. Okul 16
1.2.2.5. Kitle iletişim araçları 16
1.2.2.6. Ekonomik düzey 17

1.2.3. Sosyal-Duygusal Gelişim Kuramları 17
1.2.3.1. Bağlanma kuramı 17
1.2.3.2. Psikoanalitik kuram 18
1.2.3.3. Psikososyal gelişim kuramı 18
1.2.3.4. Sosyo-kültürel kuram 19
1.3. Aile Tutumu ile Sosyal Gelişim Arasındaki İlişki 20
1.4. İlgili Araştırmalar 21

İKİNCİ BÖLÜM
YÖNTEM

2.1. Araştırma Modeli 23
2.2. Veri Toplama Araçları 23
2.2.1. Kişisel Bilgi Formu 24
2.2.2. Ebeveyn Tutum Ölçeği 24
2.2.3. Okul Öncesi Sosyal Davranış Ölçeği-Öğretmen Formu 25
2.3. Evren ve Örneklem 26
2.4. Verilerin Analizi 30

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
BULGULAR

3.1. Aile Tutumuna Yönelik Bulgular 33
3.2. Sosyal-Duygusal Gelişime Yönelik Bulgular 41
3.3. Aile Tutumlarının Sosyal-Duygusal Gelişim Üzerindeki Etkisine Yönelik Bulgular 50

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
TARTIŞMA

4.1. Aile Tutumlarına Yönelik Sonuçların Tartışılması 53
4.2. Sosyal-Duygusal Gelişime Yönelik Sonuçların Tartışılması 54
4.3. Aile Tutumlarının Sosyal-Duygusal Gelişim Üzerindeki Etkisine Yönelik Sonuçların Tartışılması 56

SONUÇLAR VE ÖNERİLER 58
KAYNAKÇA 62
EKLER 70
ÖZGEÇMİŞ 83

KISALTMALAR

f	**:**	Frekans
F	**:**	Anova Değeri
n	**:**	Katılımcı Sayısı
p	**:**	Anlamlılık Değeri
r	**:**	Korelasyon Değeri
t	**:**	Bağımsız Gruplar t Testi Değeri
sd	**:**	Serbestlik Değeri
ss	**:**	Standart Sapma

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Orijinal Formda Aile Tutumları Verilerinin Güvenirlik Bilgileri.....24
Tablo 2. Orijinal Formda Sosyal-Duygusal Gelişim Verilerinin Güvenirlik Bilgileri 25
Tablo 3. Katılımcı Çocukların Demografik Bilgileri 27
Tablo 4. Katılımcı Ebeveynlerin Demografik Bilgileri 29
Tablo 5. Verilerin Çarpıklık ve Basıklık Değerinde Istatistik Ve Standart Hata Bilgileri.....31
Tablo 6. Aile Tutumlarının Çocuk Cinsiyetine Göre Karşılaştırılması.....33
Tablo 7. Aile Tutumlarının Çocuk Yaşına Göre Karşılaştırılması.....34
Tablo 8. Aile Tutumlarının Ebeveyn Cinsiyetine Göre Karşılaştırılması.....35
Tablo 9. Aile Tutumlarının Ebeveyn Yaşına Göre Karşılaştırılması 36
Tablo 10. Aile Tutumlarının Ebeveyn Medeni Durumuna Göre Karşılaştırılması 37
Tablo 11. Aile Tutumlarının Ebeveyn Öğrenim Durumuna Göre Karşılaştırılması 38
Tablo 12. Aile Tutumlarının Ebeveyn Çalışma Durumuna Göre Karşılaştırılması.....39
Tablo 13. Aile Tutumlarının Aile Tipine Göre Karşılaştırılması 40
Tablo 14. Sosyal-Duygusal Gelişimin Çocuk Cinsiyetine Göre Karşılaştırılması 41
Tablo 15. Sosyal-Duygusal Gelişimin Çocuk Yaşına Göre Karşılaştırılması.....42
Tablo 16. Sosyal-Duygusal Gelişimin Ebeveyn Cinsiyetine Göre Karşılaştırılması.....43
Tablo 17. Sosyal-Duygusal Gelişimin Ebeveyn Yaşına Göre Karşılaştırılması.....44
Tablo 18. Sosyal-Duygusal Gelişimin Ebeveyn Medeni Durumu Kapsamında Karşılaştırılması.....45
Tablo 19. Sosyal-Duygusal Gelişimin Ebeveyn Öğrenim Durumu Kapsamında Karşılaştırılması.....46
Tablo 20. Sosyal-Duygusal Gelişimin Ebeveyn Çalışma Durumu Kapsamında Karşılaştırılması.....47
Tablo 21. Sosyal-Duygusal Gelişimin Aile Tipine Göre Karşılaştırılması 49
Tablo 22. Aile Tutumları Ile Sosyal-Duygusal Gelişim Arasındaki Ilişki.....51
Tablo 23. Aile Tutumlarının Sosyal-Duygusal Gelişim Üzerindeki Etkisi.....52

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Freud'un Psikoanalitik Gelişim Dönemleri (Merter, 2014) 18
Şekil 2. Erikson'un Psikososyal Gelişim Dönemleri (Küçükturan ve Keleş, 2019) 19

EKLER LİSTESİ

EK-A: Etik Kurul Onayı 70
EK-B: Belediye Uygulanabilirlik İzni 71
EK-C: Kişisel Bilgi Formu 72
EK-D: Sosyodemografik Form - Öğretmen 75
EK-E: Gönüllü Katılım Form - Öğretmen 76
EK-F: Gönüllü Katılım Form - Ebeveyn 77
EK-G: Ebeveyn Tutum Ölçeği 78
EK-H: Okul Öncesi Sosyal Davranış Ölçeği-Öğretmen Formu 80
EK-I: Ölçek Kullanım İzni 82

ÖNSÖZ

Araştırma sürecimi özveri ile yakından takip ederek beni her aşamada yönlendiren, olumlu dönütleri ve değerli görüşleri ile güçlü hissetmemi sağlayan ihtiyacım olduğu her anda sabır ve tevazu ile tüm sorularımı yanıtlayan, gölgesini arkamdan eksik etmeyen akademik bilgi birikimi ile beni büyüleyen çok kıymetli danışman hocam Prof. Dr. Makbule Meziyet ARI'ya kalpten teşekkür ederim.

Araştırma konumu belirlerken içinde bulunduğum kararsızlıktan kurtulmamı sağlayıp yardımlarını benden esirgemeyen her anımda yanımda olan değerli arkadaşım Beril Bensu DİLEKÇİ'ye ve yüksek lisans boyunca yardımı ile üzerimdeki yükü hafifleten, araştırma sürecinde benimle aynı yolda olduğumu hissederek yalnız olmadığımı bana gösteren ve büyük desteği ile yılmadan dik bir şekilde ayakta kalabilmemi sağlayan değerli arkadaşım Seçil DEVECİ' ye ve Nilay KIZIL'a en içten duygularımla teşekkür ederim.

Araştırma yaparken bana kolaylık sağlayan sevgili Melisa KARA'ya ve değerli sınıf öğretmeni Murat YALÇINTAŞ'a gönülden teşekkür ederim.

Öğretmenliğe başladığımdan itibaren en içten ve en keyifli yıllarımı bana yaşatan öğretmen kelimesinin ne demek olduğunu bana iliklerime kadar hissettiren sıcacık sevginizle ve enerjinizle kalbimde derin izler bırakan sevgili PAPATYALAR'ım ve BEETHOVENLAR'ım beni öğretmen yaptığınız için en içten, en mutlu ve en gurur dolu duyguları bana yaşattığınız için sizlere çok ama çok teşekkür ederim.

Yaşadığım her güzel anında başrol oynayan değerli ablam Diler ŞEKER'e ve var olduğumdan beri tüm eğitim hayatım boyunca benden maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen, her zaman yanımda olan ve en güzel hediyemi almamı sağlayan sevgili aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Hande GÜMÜŞ

GİRİŞ

Bu bölümde, okul öncesi dönemde aile tutumlarının çocukların sosyal-duygusal gelişimi üzerindeki etkisine yönelik yapılan araştırmanın giriş bilgisi paylaşılmıştır. Bu eksende, öncelikle araştırmanın problem durumu açıklanıp alt problemleri verilmiştir. Ayrıca, araştırmanın önemi açılanıp hipotezleri sunulmuştur. Ek olarak, araştırma sürecinde kabul edilen varsayımlar ve sınırlılıklar ifade edilmiştir. Son olarak, araştırmanın temel kavramları açıklanmıştır.

Problem Durumu

Aile, çocukların psikolojik gelişimlerini ve davranışlarına yön veren, doğumdan önce başlayıp yaşamın sonuna kadar izlerini ve etkisini devam ettiren kurum olarak ifade edilebilir (Yavuzer, 2011). Bu kurumda, anne ve babaların davranış ve tutumları, çocukların kişiliğine etki eden temel unsurlardandır. Anne ve babalar çocukları için model olarak sosyal davranış kalıplarını oluşturmakta ve çocukların sosyalleşmesine ortam hazırlamaktadırlar (Yücel, 2013).

Anne ve babaların çocuklarına davranışlarında, çocuklarının kişilikleri ile ilişkili görüşlerine ek olarak, genel olarak gelişim, aşama ve zamanlamaları ile çocukların nasıl öğrendiklerine dair inanışları da önem arz etmektedir (Berksun ve Sayar, 2013). Sağlıklı anne-baba-çocuk ilişkileri, sağlıklı kişiliklerin meydana gelmesinden son derece önemlidir. Anne-baba-çocuk arasındaki etkileşim ve iletişim çocukların şimdiki davranışlarına ek olarak ileride gösterecekleri davranışları da yön vermektedir. Dolayısıyla, ebeveynler ile çocuk ilişkisinin temelde anne ve babanın çocuğa dair tutum yer almaktadır. Bu tutumlar, aileden aileye ya da kültürden kültüre değişiklik göstermekte olup çocuklar üzerinde yer alan etkiler açısından bütün toplumlarda benzerdir (Şahin, Cevher ve Nilgün, 2015).

Bireyin sağlıklı bir kişilik edinmesindeki ana etmen ailedir. Aile içinde huzur ve güven ortamı, yeterince sevilme, övgü ve cezalar benlik saygısının gelişiminde kayda değer bir yer tutmaktadır (Sımsıkı, 2011). Çocuk için en önemli rol model konumundaki anne ve babadır. Onlardan öğreneceği tüm pozitif ve negatif yönlü davranışlar, tutumlar kendi benlik saygısının ne düzeyde olacağına etki eder. Böylece çocuklar için çok önemli bir yere sahip olan ebeveynlerin, çocuğa olan dönütleri, pekiştirmeleri çocukların kendilik değerini şekillendireceği için anne babaların

çocuklarına ilişkin yaygın şekilde kullandıkları tutumlar önem arz etmektedir (Sezer ve Oğuz, 2010).

Çocukların hayatlarını devam ettirdiği aile ortamı, onun ilk sosyal alanıdır. Çocukların başka insanlarla ilişkileri bu alan bağlamında şekil kazanmaktadır. Anne ve babaların çocukların eğitimleri, sosyal ve duygusal gelişimleri üzerinde yer alan etkisi farklı aile üyeleri ve çocuk arasında yer alan iletişim sürecinin sonucunda oluşur. Bu ilişkiler ilk olarak aile üyelerinin çocuklarına davranış şekilleri ve tutumları olarak, ailenin tüm yaşam biçimlerinin etkisi altındadır (Hanımoğlu, 2010).

Etrafında yer alan insanlar ile sağlıklı sosyal ilişkiler kurmak ve bu ilişkiyi devam ettirebilmek bireyler için önemlidir. Bu sebeple, bilhassa çocukluğun ilk yıllarında sosyal-duygusal gelişim niteliklerinin doğru şekilde takip edilmesi ve çocukların akranlarıyla ve yetişkin bireylerle geliştirdiklerin sosyal-duygusal etkileşime destek olunması, önemlidir (Şengül ve Yükselen, 2015). Bu süreçte, çocukların sosyal-duygusal gelişimlerine etki eden bazı faktörler bulunmaktadır. Bu faktörlerinden birisi de şüphesiz aile tutumlarıdır. Dolayısıyla bu araştırmanın temel problemi; "Okul öncesi dönemdeki çocukların aile tutumlarının sosyal-duygusal gelişimleri üzerinde yordayıcı etkisi var mıdır?" şeklindedir. Araştırmanın alt problemleri ise şu şekildedir:

1. Okul öncesi dönemdeki çocukların aile tutumları;
    a. Çocuk cinsiyeti,
    b. Çocuk yaşı,
    c. Ebeveyn cinsiyeti,
    d. Ebeveyn yaşı,
    e. Ebeveyn medeni durumu,
    f. Ebeveyn öğrenim durumu,
    g. Ebeveyn çalışma durumu,
    h. Aile yapısı

    kapsamında anlamlı fark göstermekte midir?
2. Okul öncesi dönemdeki çocukların sosyal-duygusal gelişim düzeyleri;

a. Çocuk cinsiyeti,
b. Çocuk yaşı,
c. Ebeveyn cinsiyeti,
d. Ebeveyn yaşı,
e. Ebeveyn medeni durumu,
f. Ebeveyn öğrenim durumu,
g. Ebeveyn çalışma durumu,
h. Aile yapısı

kapsamında anlamlı fark göstermekte midir?

3. Okul öncesi dönemdeki çocukların aile tutumları ile sosyal-duygusal gelişimleri arasında anlamlı ilişki var mıdır?
4. Okul öncesi dönemdeki çocukların aile tutumlarının sosyal-duygusal gelişimleri üzerinde yordayıcı etkisi var mıdır?

Araştırmanın Önemi

Çocukların etkileşimleri ve iletişimi, rol model olarak başkalarından, anne ve babalardan öğrenmesi, çocuğun tecrübe edindiği sosyal uyum ve yetenekleri büyük ölçüde biçimlenmektedir. Okul öncesi dönemde sosyal-duygusal gelişimin en önemli göstergesi çocukların akranları ve büyüklerle olumlu sosyal ilişkiler geliştirmesi ve duygularını çevre şartları bağlamında ele alınmasıdır (Kandır ve Alpan, 2008).

Sosyal becerilerin gelişim göstermesinde güçlükler veya duraklamalar yaşanması öfke, saldırganlık, korku ve içe dönüklük göstergelerine sebebiyet verebilmektedir. Öfkesini ve korkusunu uygun şekilde ifade etmekte zorlanan çocukların, destekleyici ortamın eksikliği sebebiyle daha önemli davranış problemlerinin yaşanması muhtemeldir (Çorapçı vd, 2010).

Çocukların okul öncesi dönemdeki sosyal uyum ve yetenek gelişimi, ileriki süreçlerde edinecekleri sosyal uyum ve becerilerin temelini oluşturmaktadır (Işık, 2007). Aile ilişkileri çocuğun sosyal ve duygusal gelişiminde önemli bir rol oynamaktadır. Anne-baba yani eşler arasındaki ilişki ve uyum çocuğun kişilik gelişimine etki edebilmektedir (Yavuzer, 2015).

İnsan sosyal ve kültürel bir yaratıktır. Sosyal ilişkiler, kültürel koşullar dahilinde hem sosyal hem de bireysel yapıları etkiler. İnsan doğduğu andan itibaren yaşamı boyunca çevresine uyum sağlamaya çabalar. Sosyal gelişim, yani kişinin yaşadığı sosyokültürel çevrenin taleplerine göre hareket edebilme yeteneği, bireyin doğumundan itibaren başlar ve günlük davranışların gelişimini de içerir (Yavuzer, 2016).

Alan yazın incelendiğinde sosyal duygusal uyumun eğitsel oyun (Kacır, 2015), kişilerarası problem çözme becerileri (Dalkılıç, 2014), değerler eğitimi (İpek, 2014), annelerinin çocuk yetiştirme tutumları (Gökçe, 2013), eğitici drama uygulamaları (Güner, 2008), çalışan ve çalışmayan annelerin çocuk yetiştirme tutumları (Şentürk, 2007), ailenin örgütsel ve yapısal niteliği (Işık, 2007), öğretmen-çocuk ve akran ilişkileri (Wang vd., 2016), çekingenlik ve çocuk-öğretmen ilişkileri (Sette vd., 2014), çocukların duygu düzenlemeleri (Dennis ve Kelemen, 2009), okulöncesi dönemde çekingenlik ve kardeş ilişkileri (Graham ve Coplan, 2012) ile ilişkili olarak incelendiği görülmektedir. Bu araştırmada elde edilen sonuçlar da literatüre çeşitlilik katıp okulöncesi dönemde aile tutumlarının çocuğun sosyal duygusal gelişimine etkilerinin öneminin anlaşılmasına katkıda bulunmak anlamında faydalı olması ve bundan sonraki çalışmalarda diğer araştırmacılara yol gösterici nitelikte olacak olması kapsamında önem arz etmektedir.

Araştırmanın Hipotezi

Bu araştırmanın temel amacı, okul öncesi dönemdeki çocukların ebeveyn tutumlarının çocukların sosyal-duygusal gelişimleri üzerindeki etkisinin değerlendirilmesidir. Alt amaçlar ise okul öncesi dönemdeki çocukların ebeveyn tutumları ve sosyal-duygusal gelişimlerinin çocuk cinsiyeti, çocuk yaşı, çocuğun aldığı gelişimsel tanı, ebeveyn cinsiyeti, ebeveyn yaşı, ebeveyn medeni durumu, ebeveyn gelir durumu, ebeveyn çalışma durumu ve aile yapısı gibi demografik değişkenler bağlamında mukayese edilmesidir. Dolayısıyla, araştırmanın sınadığı hipotezler şunlardır:

H_1: Okul öncesi dönemdeki çocukların aile tutumları demografik değişkenlere (çocuk cinsiyeti, çocuk yaşı, ebeveyn cinsiyeti, ebeveyn yaşı, ebeveyn medeni durumu, ebeveyn öğrenim durumu, ebeveyn çalışma durumu, aile yapısı) göre anlamlı fark göstermektedir.

H_2: Okul öncesi dönemdeki çocukların sosyal-duygusal gelişimleri demografik değişkenlere (çocuk cinsiyeti, çocuk yaşı, ebeveyn cinsiyeti, ebeveyn yaşı, ebeveyn medeni durumu, ebeveyn öğrenim durumu, ebeveyn çalışma durumu, aile yapısı) göre anlamlı fark göstermektedir.

H_3: Okul öncesi dönemdeki çocukların aile tutumları ile sosyal-duygusal gelişimleri arasında anlamlı ilişki vardır.

H_4: Okul öncesi dönemdeki çocukların aile tutumlarının sosyal-duygusal gelişimleri üzerinde yordayıcı etkisi vardır.

Sınırlılıklar

Bu araştırma;

1. Okul öncesi dönem çocukları ve ebeveynlerinin katılımıyla,
2. İstanbul ili Avrupa Yakası evreniyle,
3. 2023-2024 eğitim ve öğretim yılıyla,
4. Kişisel Bilgi Formu, Ebeveyn Tutum Ölçeği ve Okul Öncesi Sosyal Davranış Ölçeği-Öğretmen Formu ile toplanan verilerle sınırlıdır.

Araştırmanın Varsayımları

Bu araştırmada;

1. Katılımcıların veri toplama araçlarına samimi ve güvenilir cevaplar verdiği,
2. Örneklem grubunun evreni temsil etme hususunda yeterli olduğu,
3. Araştırmanın elde ettiği sonuçların genellenebilme nitelikte olduğu varsayılmıştır.

Tanımlar

Aile: Aile, çocukların psikolojik gelişimlerini ve davranışlarına yön veren, doğumdan önce başlayıp yaşamın sonuna kadar izlerini ve etkisini devam ettiren kurum olarak ifade edilebilir (Yang ve Shin, 2008).

Aile Tutumu: Çocukların davranışları üzerinde etkisi bulunan ve zamana bağlı olarak çocukların eğilimleriyle davranışlarına yön veren aileye ilişkin dinamiklerdir (Damar, 2015).

Sosyal-Duygusal Gelişim: Olgunlaşma ve öğrenme süreçlerine bağlı olarak gelişip sosyal ilişkilerin kazandırılmasında önemli düzeyde rolü bulunan gelişim türüdür (Mensah ve Kiernan, 2010).

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde, okul öncesi dönemde aile tutumlarının çocukların sosyal-duygusal gelişimi üzerindeki etkisinin incelenmesine yönelik yürütülen bu çalışmanın kavramsal ve kuramsal bilgisi verilmiştir. Bu kapsamda, aile tutumu ve sosyal-duygusal gelişim kavramlarına yönelik literatür incelenmiş ve ayrıntılı biçimde sunulmuştur.

1.1. Aile Tutumu

1.1.1. Aile kavramı

Aile kavramı bir toplumun en önemli yapı taşıdır. Bir çocuğun gelişimini ve tüm yaşamını etkileyen bir kurum olması sebebi ile aile kavramı uzun zamandır merak konusu olup bu doğrultuda birçok çalışma yürütülmüştür. Bu doğrultuda Bell, aile üzerine dört tanımından söz etmektedir. İlk tanımlamada aile üyelerinden herhangi birinin düşüncesinden yola çıkıp o üyenin duyguları ve fantezileri izinde aileye dair düşünce geliştirme söz konusu olmaktadır. İkinci tanımda, kültürel bir yaklaşım şeklinde aileyi geniş anlamda bir yapı şeklinde değerlendirmeyi gerektirmektedir. Üçüncü tanımdaysa ailenin farklı unsurlardan meydana gelen bir topluluk olduğu belirtilmiş ve küçük bir topluluk biçiminde ifade edilmiştir. Son tanımdaysa aileyi toplumun önemli bir değeri ve sınırlı bir birimi şeklinde kabul edilmektedir (Hesari ve Hajezi, 2011).

Farklı kültür ve tarih dönemlerinde, yapısal ve işlevsel yönden çok değişik özelliklere sahip olmuş bu sosyal kurum biyoloji, fizyoloji, arkeoloji, tarih, antropoloji, sosyoloji, psikoloji ve ekonomi disiplinlerinin araştırma alanı olmuştur (Karasan, 2015). Akrabalık, evlilik, aile ve diğer legal yollardan ilişki içerisinde bulunan ve genellikle aynı evde yaşamlarını sürdüren bireylerin meydana getirdiği; ilgili bireylerin cinsel, psikolojik, sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarının giderildiği, sosyal katılım ve adaptasyonunu düzenlendiği ve sağlandığı ana unsurdur (Hudson ve Rapee, 2000).

Aile kavramı, davranış kalıplarından meydana gelmiş bir sosyal sistemdir. Bu sistem içinde aile kurumu sürdürülüp geliştirilmektedir. Aile fertleri arasında iletişim

kendi içeriği arasında çalışıp dönütlerle tanımlanmaktadır. Birden fazla kuram ailenin nasıl iletişim kurduğu ve kendini nasıl geliştirdiğini anlamak amacıyla araştırmalar yürütmüştür. Aile modeli teorilerinin ögeleri aşağıda ifade edildiği biçimdedir (Gönen, 2014):

- Aile modeli içerisindeki etkileşim döngüsel konumdadır.
- Aile modeli bir bütün olarak oluşturulmuş olup aile üyelerinin birbirleri ile bağlantılı olması gereklidir.
- Uyumlu bir aile modelinin yapısında değişim bulunmaktadır.
- Karmaşık modeller belirli kuramları ve iletişim kalıpları yer alan, sınırları belirlenmiş modellerden meydana gelmektedir.

1.1.2. Aile ve çocuk ilişkisi

Aile, çocukların psikolojik gelişimlerini ve davranışlarına yön veren, doğumdan önce başlayıp yaşamın sonuna kadar izlerini ve etkisini devam ettiren kurum olarak ifade edilebilir (Yavuzer, 2011). Bireyleri hayata hazırlayan ve onların sosyalleşmesine imkan verip kendilerine yönelik kişilik geliştirmelerine zemin hazırlayan kaynaktır. Ailede ebeveynin tutumları, zevkleri ve değerleri çocuğun gelişimine etki eder (Baumrind, 1966). Anne ve babalar, çocukların ilk öğretmenleridir. Onların ihtiyaçlarına yönelik tutumlar sergileyip özerkliklerini kazanmalarını sağlamak için çaba göstermektedirler (Cüceloğlu, 2000; Kunal, 2014).

Çocuklar öncelikle ebeveynlerini örnek almakta ve kendilerini onlarla özdeşleştirip onların tutum ve davranışlarını taklit etmektedirler. Bu sayede, günlük yaşam becerilerinin kazanılmasına çalışmaktadırlar. Bu öğrenme sürecinin rehberi ise anne ve babalar olmaktadır (Şanlı, 2005; Wang vd., 2016). Anne-baba-çocuk üçgeni sağlam temeller üzerine kurulması gerektiğinden, anne ve babanın iletişiminin sağlam olması gerekir. Anne ve baba tutumları, çocukların gelişim dönemlerinde önemli rol oynamaktadır. Bu konuda yürütülen çalışmalar sonucunda, ebeveynlerin inançları ve tutumlarıyla çocukların zihinsel ve sosyal yeterliği arasında bağ tespit edilmiştir (Kağıtçıbaşı, 2010).

Anne ve babaların davranış ve tutumları, çocukların kişiliğine etki eden temel unsurlardandır. Anne ve babalar çocukları için model olarak sosyal davranış kalıplarını oluşturmakta ve çocukların sosyalleşmesine ortam hazırlamaktadırlar

(Yücel, 2013). Anne ve babaların davranış ve tutumlarına eden pek çok unsur yer almaktadır (Toksöz, 2010). Anne ve babaların kişilik nitelikleri, hayat tecrübeleri, eğitim düzeyleri, meslekleri ve ilgili meslekleri icra etme durumları, kendi anne ve babalarıyla kurdukları bağ, çocuklarından beklentileri, çocuklarının sayısı, anne ve babaların yaş grupları, depresyon ya da başka psikolojik hastalıklarının olma durumu anne ve babaların çocuklarına yönelik tutum ve davranışlarını doğrudan ya da dolaylı olarak etki etmektedir (Dennis ve Kelemen, 2009).

Ebeveynlerin çocuklarına davranışlarında, çocuklarının kişilikleri ile ilişkili görüşlerine ek olarak, genel olarak gelişim, aşama ve zamanlamaları ile çocukların nasıl öğrendiklerine dair inanışları da önem arz etmektedir (Dennis ve Kelemen, 2009). Annenin olumlu davranışı, çocuğun olumlu davranışlar geliştirmesini ve sergilemesini sağlamaktadır. Negatif anne ve baba tutumlarınınsa çocuklara olumsuz yönlü etki yaptığına dair araştırmalar yer almaktadır (Zabun, 2011).

Sağlıklı anne-baba-çocuk ilişkileri, sağlıklı kişiliklerin meydana gelmesinden son derece önemlidir. Anne-baba-çocuk arasındaki etkileşim ve iletişim çocukların şimdiki davranışlarına ek olarak ileride gösterecekleri davranışları da yön vermektedir. Dolayısıyla, ebeveynler ile çocuk ilişkisinin temelde anne ve babanın çocuğa dair tutum yer almaktadır. Bu tutumlar, aileden aileye ya da kültürden kültüre değişiklik göstermekte olup çocuklar üzerinde yer alan etkiler açısından bütün toplumlarda benzerdir (Şahin, Cevher ve Nilgün, 2015). Bu konuda yapılan pek çok çalışma bağlamında, sağlıklı ailelerin aileye ve aile üyelerine bağlı olan, birbirlerini önemseyen, beraber vakit geçirebilen, etkin iletişim kanallarına sahip, manevi yönelimleri benzer, kritik durumlar ile mücadele edebilme yeteneğine sahip, rollerin açık olduğu aileler olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Dennis ve Kelemen, 2009).

1.1.3. Aile tutumu

Aile, bireyin kendisine yönelik keşfetmesi ve kişiliğini geliştirmesi açısından, doğduğu zamandan beri çok yönlü gelişimini tamamladığı ana kurumdur. Bu doğrultuda, aile bireylerin yaşamlarındaki ilk, en uzun süreli ve en yakın sosyal etkileşimi meydana getirir. Çocuklar eğilimleriyle davranışlarını öncelikle ailelerinin dominant sosyalleşme biçimleri bağlamında düzenleyip değerlendirmektedir (Hyesoo ve Gim Chung, 2003).

Bireyin sağlıklı bir kişilik edinmesindeki ana etmen ailedir. Aile içinde huzur ve güven ortamı, yeterince sevilme, övgü ve cezalar benlik saygısının gelişiminde kayda değer bir yer tutmaktadır (Sımsıkı, 2011). Çocuk için en önemli rol model konumundaki anne ve babadır. Onlardan öğreneceği tüm pozitif ve negatif yönlü davranışlar, tutumlar kendi benlik saygısının ne düzeyde olacağına etki eder. Böylece çocuklar için çok önemli bir yere sahip olan ebeveynlerin, çocuğa olan dönütleri, pekiştirmeleri çocukların kendilik değerini şekillendireceği için anne babaların çocuklarına ilişkin yaygın şekilde kullandıkları tutumlar önem arz etmektedir (Sezer ve Oğuz, 2010; Yang ve Shin, 2008).

Çocukların hayatlarını devam ettirdiği aile ortamı, onun ilk sosyal alanıdır. Çocukların başka insanlarla ilişkileri bu alan bağlamında şekil kazanmaktadır. Anne ve babaların çocukların eğitimleri, sosyal ve duygusal gelişimleri üzerinde yer alan etkisi farklı aile üyeleri ve çocuk arasında yer alan iletişim sürecinin sonucunda oluşur. Bu ilişkiler ilk olarak aile üyelerinin çocuklarına yönelik davranış şekilleri ve tutumları olacak şekilde, ailenin bütün yaşam biçimlerinin etkisi altındadır (Gauvain ve Parke, 2010).

Anne ve babaların çocuklarına ilişkin davranışlarını etkileyen unsurlar arasında, onların beklentilerini karşılama noktasında zayıf kalan çocuklara sahip olmaları, ilgili çocukların cinsiyet, sayı ve karakter nitelikleri bakımından memnuniyet düzeyleri söylenebilir. Anne ve babaların kendi çocukluk dönemlerinde kendi ailesiyle yaşadıkları deneyimleri, çocuklarına dair davranışlarında belirleyici olmaktadır. Eşlerin birbirleriyle iletişimlerinin seviye düzeyi de çocuklarına dair gösterdikleri tutuma etki eden unsurlardandır. Ebeveynlerin özgüven seviyesi yüksek bir çocuklara sahip olmaları adına ilk olarak kendilerine, sonra eşlerine ve son olarak da çocuklarına güven duyması lazım olmaktadır (Çelik, 2014). Ailenin birincil görevi çocuklarına kendi niteliklerini aktarıp güven duygusunu geliştirmektir. Çocuk kendi özelliklerini fark ettiği düzeyde kendinde benlik kavramı gelişmektedir. Ailelerin çocuklarının sahip oldukları özellikleriyle ilgilenmesi, çocuklarda bulunmayan özelliklerden dolayı başkalarıyla karşılaştırıp onun benlik saygısını düşürmektedir (Dursun, 2010; Meggitt, 2012).

1.1.4. Aile tutumlarının sınıflandırılması

Aile tutumları üzerine kabul edilen keskin bir sınıflandırma bulunmamaktadır. Ancak aile tutumlarının sınıflandırılmasında dikkate alınan kriterlere göre yapılan tasnifler genel olarak birbirine benzemektedir. Bu sınıflandırmalar en geniş haliyle ele alındığında yapılan sınıflandırma aşağıda verilmiştir (Karasan, 2015).

1.1.4.1. Baskıcı tutum

Çocukları üzerinde ileri düzeyde baskıcı bir yaklaşım gösteren ve çocuklarının belli kurallar içinde olmasına olanak veren ebeveyn davranışları baskıcı tutumdur (Hyesoo ve Gim Chung, 2003; Kaya vd. 2012). Bu kuralların tespit edilmesinde çocukların söz hakkı olmayıp kurallara bütünüyle uyum göstermeleri beklenir. Çocukların kurallara uyma konusunda yetersiz kalması ise cezanın habercisi olabilmektedir. Aynı zamanda kurallara karşı itiraz da tıpkı itaatsizlik gibi cezaya sebebiyet vermektedir. Baskıcı ebeveynler çocuklarının davranışlarını kısıtlayıp tüm kararları kendileri vermektedir (Güler ve Çakır 2013; Zabun, 2011).

Çocuklarına karşı baskıcı tutum gösteren anne ve babalar, bu davranışları kendi beklentileri için göstermektedirler. Çocukların büyüme sürecinde duyusal destek olma noktasında yetersizdirler. Ek olarak, bu ebeveynler çocukların istek ve gereksinimleri karşısında yetersiz olmaktadırlar (Başal vd., 2014). Bireylerin gelişim sürecinde anne babaları tarafından uygulanan aşırı kuralcı, baskıcı, otoriter tutuma sahip olması, benlik saygısı ve özgüveni düşük çocukların yetiştirilmesine sebebiyet vermektedir (Yılmaz, 2020). Bu durum küçük yaşlardan beri söz hakkı verilemeyen ve kendisini aktaramayan çocukların kendileri ile ve sosyal çevreleri ile olan ilişkilerinin düşmesinin nedenidir. Baskıcı ebeveyn tutumunun eğitimdeki etkisi incelendiğinde; çocukların sosyal kaygılarının, sınav kaygılarının, akademik erteleme, okuldan kaçma davranışlarının yükselmesine sebebiyet verdiği belirlenmiştir (Hyesoo ve Gim Chung, 2003; Ulukaya ve Bilge, 2014).

1.1.4.2. Demokratik tutum

Aile kuralları, çocukların gelişim süreçlerine katkı sağlayabilmek ve onlara sorumluk duygusu kazandırabilmek adına belirlenmektedir. Demokratik tutum geliştiren ebeveynler, çocuklarının kişisel farklılıklarının ve potansiyellerinin

farkındadırlar. Çocuklarının kendilerini özgürce ifade etmeleri, geliştirmeleri için fırsat tanıyarak kendilerini gerçekleştirme süreçlerinde destek olmaktadırlar (Baumrind, 1966). Aynı zamanda anne babaların davranışları tutarlıdır ve bireylere güven verir. Ailede alınan kararlara, uygulamalara saygı duyarlar. Demokratik ailede yetişen çocukların; benlik saygısı, problem çözme yetenekleri, kişiler arası bağları, yaratıcılık ve girişimcilik nitelikleri de güçlü olmaktadır (Pekçen Akça, 2012; Sezer, 2010;).

Anne babaların tutumları çocukların gelişim süreçlerinde sosyalleşmesi için önemli bir faktördür. Ailesi tarafından desteklenen çocuk sosyal manada da uyumlu olur ve kendini rahat şekilde ifade edebilir. Bireyler kendilerini daha rahat ifade edebilirler, duygu ve düşüncelerini rahatça dışarı yansıtırlar. Bu doğrultuda bireylerin özgüven düzeylerinin gelişmesini pozitif olarak etki etmektedir (Bilgin, 2011). Kendisini ifade eden ve amaçlı davranışlar gösteren bireylerin davranışlarını düzenleyebilmesi ve öz düzenleme becerilerinin de daha güçlü olduğu ifade edilebilir (Meggitt, 2012). Ayrıca, çocukların kaygı duyarlılığı da daha düşüktür ve bunu kontrol altında tutabilmektedirler (Erözkan, 2012).

1.1.4.3. Koruyucu tutum

Çocuklarını korumacı biçimle kontrol eden ve onların üzerinde titiz davranışlar gösteren anne ve babaları yansıtmaktadır (Küçüker, 2018). Koruyucu anne baba tutumundaki kişiler çocukları ile ilgili devamlı olarak kaygı, endişe hissedip lazım olduğundan daha fazla kontrolcü davranmaktadırlar (Genç, 2016). Çocuklar dünyanın kötü ve tehlikeli bir yer olduğu düşüncesinden hareketle, girişimcilik gerektiren durumlarda geri plana düşmektedirler. Anne babalar da bu doğrultuda çocuklarının başına bir şey geleceği yönünde korku geliştirerek sınırlar oluşturmaktadırlar (Cengiz, 2021).

Anne babalar çocuklarının başına bir şey gelmesini engellemek için genellikle çoğu şeyi kendileri yapar. Bu durumda da çocukların yaparak yaşayarak öğrenme sürecini önemli düzeyde kısıtlanmaktadır. Koruyucu aile ortamında büyüyen çocuklar kendi benliklerini ortaya koyma fırsatı bulamamaktadırlar. Bireyler ailelerin çizdiği hayat doğrultusunda yaşarlar (Hyesoo ve Gim Chung, 2003). Çocukların sosyal ve kişisel gelişimlerinde önemli etkileri bulunmaktadır. Süreç içinde bu

yaklaşımları diğer insanlara bağımlı, görevlerini tek başına karşılayamayan kişiler yetişmesine sebebiyet vermektedirler (Gölçek, 2020). Sorumluluklarını destek almadan yapamayan bireylerin kişilik gelişimleri de zarar görebilmektedir. Sıkıntılı durumlarla karşı karşıya kalmayı öğrenemeyen bireylerin problem çözme yetenekleri gelişmemektedir. Bireyler karşılaştıkları stres unsurları ile baş edebilmeyi öğrenememektedirler. Stres unsurları ile mücadele etme bağlamında inançları düşük düzeydedir (Cankardaş, 2019).

1.1.4.4. İlgisiz tutum

Çocuklarını dışlayan, onları görmezden gelen, sevgi ve şefkati eksik olan ebeveyn davranışları ilgisiz tutumu yansıtmaktadır. Anne babalar çocukların ihtiyaçlarının ve isteklerine yönelik farkındalıkları yoktur. Çocukların sadece yiyecek, içecek benzeri ana gereksinimlerini karşılamaktadırlar. Bu tutumda ailede iletişim eksikliği vardır. Aileler çocukların davranışlarını denetlemeyip davranışları sınırlandırılmamaktadır (Yavuzer, 2005). Çocukların davranışları genel olarak sorgulanmadan onaylanmaktadır. Çocuklar doğru ve yanlışa karar verememektedir (Aydoğdu ve Dilekmen, 2016).

Gelişim süreçlerinde yalnız bırakılmaktadırlar. İlgisiz ebeveyn tutumu bağlamında yetişen çocuklar yalnız bırakıldığından insanlar ile sosyal ilişkiler kurma noktasında iletişim yetenekleri zayıf kalıp problem yaşayabilmektedirler (Çapulcuoğlu ve Gündüz, 2013). Aile içinde sevgi ve ilgi görmeyen çocuklar bu gereksinimleri dışarısındaki çevrelerinde aramaktadırlar. Sevgi ve ilgi gereksinimleri karşılanmadığında dikkat çekmek adına suçluluk, saldırganlık davranışlarında bulunabilmektedirler (Hesari ve Hajezi, 2011). Bireylerin kendileri ile olan ilişkilerindeyse özsaygıları düşük düzeydedir (Duy vd., 2014). Aynı zamanda bireylerin sosyal kaygı düzeyleri de daha fazla olmaktadır (Hudson ve Rapee, 2000).

1.2. Sosyal-Duygusal Gelişim

1.2.1. Sosyal-duygusal gelişimin kuramsal çerçevesi

Sosyal varlık olan insan, hayatı süresince çevresiyle uyumlu olabilmek adına çabalamaktadır. Doğum ile başlayan ve yaşam boyunca devam eden bu adaptasyon süreci bireylerin grup yaşamının zorunluluk ve kurallarına yönelik duyarlık

kazanmasına, farklı kişilerle uyumlu yaşamasına katkı sağlamaktadır (Ömeroğlu vd. 2015). Sosyal gelişim; bireylerin diğer bireylerle etkin iletişim kurmasına imkan veren bilgi, yetenek, değerleri kazandığı ve içinde bulunduğu topluma adaptasyon geliştirdiği dinamik süreçtir. Doğumla başlayıp hayat boyu devam eden bu örüntü, bireylerde meydana gelen değişimler şeklinde bilinmektedir (Gülay ve Akman, 2009).

Duygusal gelişim, olgunlaşma ve öğrenmeye bağlı olarak gelişmektedir. Hislerin sosyal ilişkilerin kazandırılmasında önemli düzeyde rolü bulunmaktadır. Sosyal gelişimin zeminini meydana getiren duygusal gelişim, birbirleriyle etkileşim içinde olan iki gelişim alanı olup birbirinden ayrılmayacak şeklinde ilişkilidir (Yurtsever Kılıçgül, 2015). Çünkü birbirlerini karşılıklı olarak etkilemektedir. Duygular belirli nesne, durum ya da olayın etkisi sonucu ortaya çıkarken, sosyal gelişimde duygusal tepkiler önemlidir. Bu nedenle sosyal-duygusal gelişim literatürde çoğu zaman bir arada ifade edilmektedir (Shaffer ve Kipp, 2014). Sosyal-duygusal gelişim; çocukların kendilerini açıklayabilmeleri, duygularını kontrol edebilmeleri, kendileriyle ve çevreleriyle uyumlu olabilmeleri biçiminde ifade edilebilir (Atli ve Baran, 2019).

İnsan hayatına derinden etki eden sosyal-duygusal gelişimin sağlıklı biçimde olması, çocukluk zamanlarına dayanmaktadır. Çocukluk yıllarında sosyal-duygusal gelişim basamaklarını güvenli bir biçimde devam ettiren birey, sonraki yıllarda yer alan deneyimlerinde çevrelerindeki kişilerle pozitif yönlü ilişki kurmaktadır (Şengül ve Yükselen, 2015). Ailenin çocukla kurduğu olumlu etkileşim, çocuklara farklı bireyler ile iletişim bağlamında verilen imkanlar, toplum içerisinde üretken ve uyum gösteren bir birey olmak bakımından değerlidir (Akduman, 2017; Buluş ve Samur, 2017).

Duygusal gelişim reflekslerle başlamakta, zamanla bebeğin gelişimindeki ilerlemeye bağlı olarak gittikçe daha açık, yansıtılabilen, duyguların kontrol edilebildiği bir mekanizmaya dönüşmektedir. Çocuklar 3 yaş civarındayken anne veya bakımını sağlayan kişilerden ayrılarak akranlarıyla daha çok zaman geçirip kendileri ve başkalarına dair daha çok duygusal gelişme göstermekte, duygulara yönelik farkındalık geliştirmektedirler (Graham ve Coplan, 2012).

Yeni doğan bir bebeğin belirli bir uyarıcıya ilişkin verdiği istem dışı fiziksel cevaplar şeklinde ele alınan refleksler erken dönemde kademe kademe kaybolmaktadır (Berk, 2013). Bebeğin hayatta kalması için önemli olan bu istem dışı hareketler yaşamsal önem taşır. Pek çok fiziksel beceriler için temel oluşturur (Meggitt, 2012). Yeni doğan bebeklerin çevresinde yer alan objelere karşı gösterdiği merak, refleksler yolu ile giderilmeye çalışılmaktadır. Bu doğrultuda uzanmak, tutmak benzeri pek çok davranışı gösteren bebek dış dünyayı tanımaktadır. Bu eksende zamanla çeşitli duyusal yetenekler edinmektedir (Buluş ve Samur, 2017).

Küçük çocuklar, kendilerinden daha üzgün biriyle karşılaştığında sıkça empatik tepkiler gösterip başka bireylerin hislerini anlayabilmektedirler. Fakat uygun geri dönüş sağlama bağlamında sınırlılıklara sahip olmaktadırlar. İki yaş dolaylarında bir çocuk kendisinin ve diğer bireylerin duygularını rahatlıkla isimlendirebilir. Yaklaşık üçüncü yaşta duyguya ve sempati ifadelerine ilişkin sözlü referanslara başvurabilmektedir (Mensah ve Kiernan, 2010).

Etrafında yer alan insanlar ile sağlıklı sosyal ilişkiler kurmak ve bu ilişkiyi devam ettirebilmek bireyler için önemlidir. Bu sebeple, bilhassa çocukluğun ilk yıllarında sosyal-duygusal gelişim niteliklerinin doğru şekilde takip edilmesi ve çocukların akranlarıyla ve yetişkin bireylerle geliştirdiklerin sosyal-duygusal etkileşime destek olunması, önemlidir (Atli ve Baran, 2019). Anne ve babaların çocukluğun ilk dönemlerinden beri onların sosyal-duygusal gelişim nitelikleri hakkında bilgi sahibi olmaları ve onları doğru şekilde gözlemlemeleri çocuklarına gösterecekleri davranışlar kapsamında önem ar etmektedir. Bu sebeple, anne ve babaların çocuklarının yaş grupları bağlamında sosyal-duygusal gelişim niteliklerini tanıması lazımdır (Sette vd., 2014).

1.2.2. Sosyal-duygusal gelişimi etkileyen faktörler

1.2.2.1. Anne-baba çocuk etkileşimi

Ebeveynlerin çocukların duyusal tecrübeleri kapsamında konuşmaları ve ilgili konuya bağlı olarak gösterdikleri tutumlar çocuklarda empati ve sosyal yeteneklerin gelişmesinde yardımcıdır (Shaffer ve Kipp, 2014). Aile, çocukların ilk sosyal çevresi olup onlar için son derece önemli bir yapıdır. Çocuklar aile bireyleriyle iletişimleri sonucunda pek çok sosyal davranışlar edinmektedirler. Dolayısıyla, ailenin okul

öncesi dönem çocuklarında etkin bir iletişim ve sosyalleşme kaynağı olduğu söylenebilir. Aile içinde güven ve sosyal kabul duygusunu yaşayan çocuklar için sosyal-duygusal gelişimin zemini oluşmaktadır. Aile üyelerinin kendi çocuklarına model olması, aralarında pozitif yönlü iletişim ve etkileşim bulunması, çocukların sosyal-duygusal gelişimlerini şekillendirmektedir (Kandır ve Alpan, 2008).

1.2.2.2. Kardeş ilişkileri

Kardeş ilişkileri de çocukların sosyal-duygusal gelişimlerine etki eden unsurlardan birisidir. Kardeşler arasında sıkça anlaşmazlıklar görülse de kardeşlik çocuklar için içten ve sıcak ilişkilerin bulunulduğu bir yapıdır (Işık, 2007). Dolayısıyla, kardeş ilişkileri de okul öncesi dönemde yer alan çocukların sosyal-duygusal gelişimlerinde önemli yer tutmaktadır (Graham ve Coplan, 2012).

1.2.2.3. Arkadaşlık ilişkileri

Çocukların sosyal-duygusal gelişim dönemleri bakımından bir diğer unsur arkadaş ve arkadaş grupları şeklinde söylenebilir. Çocuklar paylaşım yapmayı, işbirliği kurmayı, sorumluluk almayı ve aldıkları sorumluklarını yerine getirmeyi, kendi hakkını savunmayı ve diğer bireylere saygı duymayı, kazanmayı ve kaybetmeyi, yarışma ve dayanışmayı arkadaş gruplarıyla beraber grup oyunlarıyla edinmektedirler. Bu bağlamda çocuklar sosyal yaşamın normlarını ve şeklini içselleştirebilmektedirler (Çağdaş, 1997).

1.2.2.4. Okul

Okul, çocukların evde bulamayacakları pek çok fırsatı sunmaktadır. Bu fırsatların birisi de çocukların akranlarıyla ilişki kurup grup oyunları oynaması, ve işbirliği içinde olmasıdır. Ek olarak, paylaşmayı, başkalarının haklarına saygı duymayı ve kendi haklarını korumayı, sıra beklemeyi öğrenmektedir. Okul, çocukların girişimcilik ve özgüven düzeylerini yükseltip sosyalleşmelerini sağlamak bakımından önemlidir (Yörükoğlu, 2000).

1.2.2.5. Kitle iletişim araçları

Çocukların kitle iletişim araçları kullanımında kullanım durumuna göre olumlu etkileri olabileceği gibi olumsuz etkilerinin de olabileceği öngörülmektedir. Örneğin;

okul öncesi dönem çocukları adına hazırlanan programları izleyen çocukların daha çok eylem ve sözcük öğrendiği göze çarparken ileri seviyede olan çocukların uzun süre hareketsiz kaldığı, diğer çocuklarla iletişimlerinin daha sınırlı olduğu saptanmıştır (Büyükbaykal, 2007).

1.2.2.6. Ekonomik düzey

Ailelerin genişliği ve ekonomik düzeyi çocuğun sosyal tecrübeleri çeşitlendirmektedir. Aile çocuk için kazanmasını istediği kavramları tercih etmekte ve bunları çocuğa verip sonucu incelemektedir. İlgili sürecin çocukların bireysel ve sosyal davranışları bağlamında değer duygusunun gelişmesine fayda sağladığı bilinmektedir (Başal, 2003).

1.2.3. Sosyal-duygusal gelişim kuramları

1.2.3.1. Bağlanma kuramı

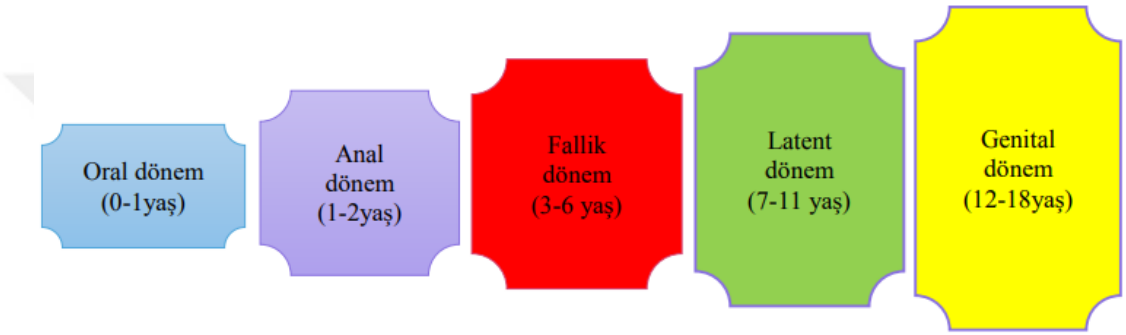
Bağlanma Kuramı, çocukların ebeveynleri ile kurdukları ilişkiyi ve bu ilişkinin çocuk üzerinde yer alan etkilerini detaylıca değerlendirmektedir. Çocuklar dünyaya geldiklerinde çevrelerinde yer alan insanlar ile iletişim kurmak, yakınlaşmak ve bağ geliştirmek adına lazım olan donamı taşımaktadır. Bebeklerin bakımını sağlayan kişilere yakın olmasını ve tehlikeli durumlara ilişkin korunma duvarı olan bağlanma sistemi, bebekler için güvenli bir gelişim alanı sağlamaktadır. Bu yakınlık doğrultusunda, bebekler çevrelerini keşfedip tehlikeli durumlara yönelik bir mekanizma oluşturmaktadır (Gauvain ve Parke, 2010).

Doğum ile başlayan süreçte 6. haftaya kadar olan dönem bağlanma öncesi dönem şeklinde ifade edilmektedir. Bebeklerin yakalamak, gülümsemek, ağlamak, yüze bakmak benzeri tepkileri yetişkin bireylerle ilişki kurmalarına yardımcı olmaktadır. Bu dönemde henüz çocuklar kendilerine bakan kişiyle bağlanma sürecine girmemiştir. Altıncı haftadan altı-sekizinci aya kadar süren aşamada artık bağlanma oluşmaktadır. Bu aşamada bebek, kendisine bakım veren kişiye farklı tepkiler gösterir. Güven duygusunda meydana gelen gelişme, bebeklerin kendilerinin bakımını sağlayan kişilerden uzaklaştığında abartılı tepkiler vermemesine zemin hazırlamaktadır. 2 yaşına kadar olan süreçte bebeklerin bağlanması artık belirgindir.

Bebekler güvendikleri bakım veren kişiden ayrıldıklarında üzülür ve ayrılık kaygısı sergilerler. 18-24. ay civarlarındaysa karşılıklı ilişki kurulmaktadır (Oral, 2015).

1.2.3.2. Psikoanalitik kuram

Psikoanalitik kuram kapsamında çocuklar, genetik dürtülerle sosyal beklentilerin çatıştığı bir dizi basamağı izlemektedir. Freud'a göre kişilik erken çocukluk tecrübelerinden hareketle şekillenmektedir. Kişiliğin oluşturan etmenler; id- ego-süperego şeklindedir. İd, kişilik örüntüsünün ilkel tarafını oluşturup hazlara dayanmaktadır. Egoysa idi denetlemeye çalışmaktadır (Merter, 2014).

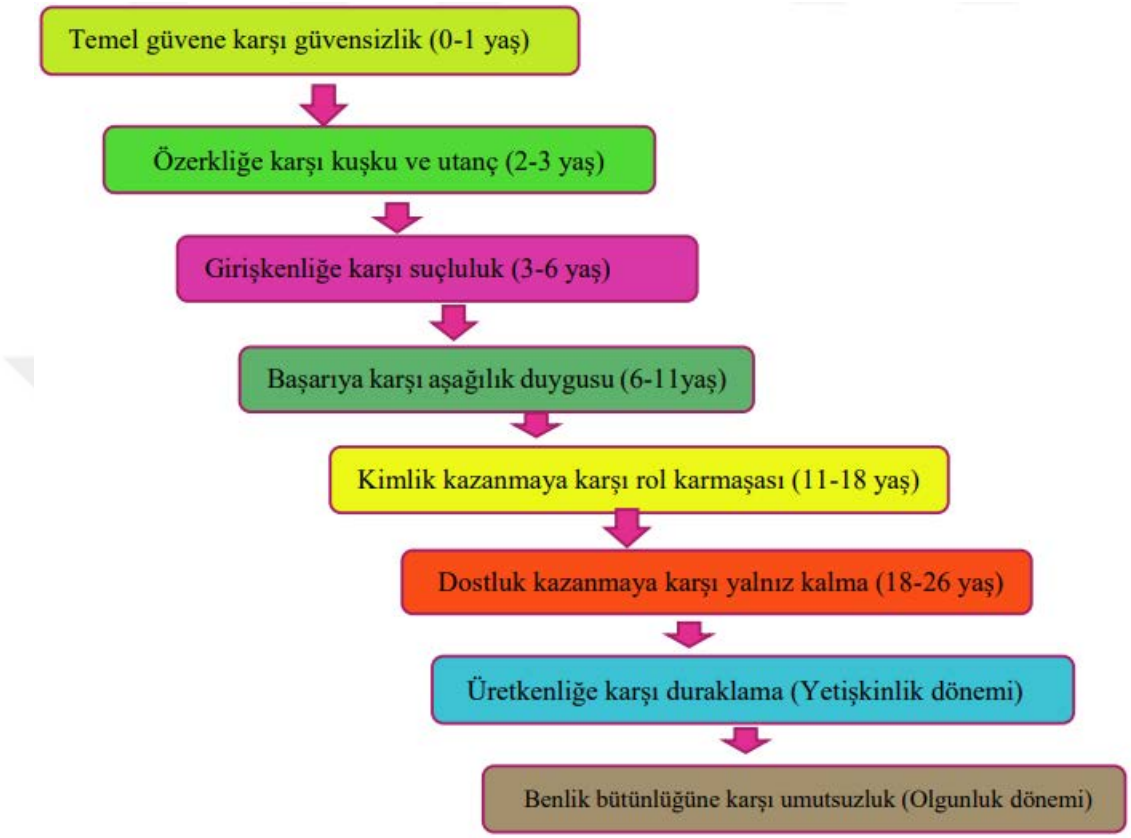
Şekil 1: Freud'un Psikoanalitik Gelişim Dönemleri (Demir, 2016)

İdin aşırı isteklerini mantık süzgecinden geçirerek dizginlemeye çalışırken, bir taraftan da var olan duruma uygun içimde davranmaya çalışmaktadır. Süperegoysa kişiliğin son gelişen yapısı olup toplumca değer gören doğrulara göre hareket etmektedir (Demir, 2016). Süperego, idin isteklerini bastırmaya çalışırken kusursuz olmayı amaçlar. Farklı eksende değerlendirildiğinde, süperegonun sosyalleşmenin temelini oluşturduğu söylenebilir. İdin çok dominant yapıda olması ile bencil davranışlar bireyleri yönetmektedir. Bu bencil davranışların bir sonucu olarak birey toplum tarafından dışlanabilir. Süper ego'nun baskın olduğu durumlarda ise bireyde yoğun bir kaygı ve suçluluk hissedilebilir. Dolayısıyla bu üç yapının birbiriyle ilişkili olarak çalışması, kişilik ve sosyal-duygusal gelişim döneminin birbirleriyle ilişkisini de ortaya koymaktadır (Gauvain ve Parke, 2010).

1.2.3.3. Psikososyal gelişim kuramı

Psikososyal Gelişim Kuramı'na göre kişilik gelişimi, hayat boyunca sürdürülen bir gelişimdir. Doğumdan ölüme değin devam eden bu gelişim dönemi, Erikson'a

göre 8 dönem olarak kendisini göstermektedir. Her dönem bir sonraki döneme basamak oluşturup bireylerin sosyal-duygusal gelişimlerine yön vermektedir (Küçükturan ve Keleş, 2019). Buna göre Erikson'un Psikososyal Gelişim Kuramı'na ait dönemler Şekil 3'te verilmiştir.

Şekil 2: Erikson'un Psikososyal Gelişim Dönemleri (Küçükturan ve Keleş, 2019)

Erikson'a göre her dönemin kendi özelinde ihtiyaçları, yerine getirilecek görevleri, çözüme kavuşturulacak problemleri, duyarlı yönleri ve özgül bunalımı vardır. Sosyal-duygusal gelişimin bu kuram çerçevesinde nasıl gerçekleştiği ilgili dönemlere vurgu yapılıp sunulmuştur (Shaffer ve Kipp, 2014).

1.2.3.4. Sosyo-kültürel kuram

Çocukların gelişimlerini sosyal ve kültürel çerçeve bağlamında ele alan Vygotsky, onların zihinsel gelişimlerini kendilerinden daha yetenekli arkadaşlarıyla ve yetişkin bireylerle olan sosyal etkileşimle bütünleştiğini ifade etmiştir (Korkmaz, 2012). Bu eksende, çocuk içinde bulunduğu kültüre adapte olurken bu kültürü başarılı kılacak araçları kullanır (Kılıçgül, 2015). Bu sayede, okuma yazma sürecinin tamamlanması veya bilgisayar kullanılmasının öğrenilmesine benzer olan beceriler

edinilmektedir. Vygotsky en temel öğrenme kanalını dil olarak açıklamaktadır. Çocuklar doğumdan beri yetişkin bireylerin ve diğer insanların konuşma şekillerini birleştirip dünyayı kendi düşünce yollarıyla yorumlamaktadırlar. Bu eksende, farklı kültürlerin ve insanların düşüncelerini ve kültürlerini dil aracılığı ile içselleştirmektedirler. Örneğin; 2 yetişkin bireyin tartışmasını izleyen bir çocuk, bu gözlem boyunca nasıl tartışılacağını öğrenmektedir. Bu doğrultuda, gözlem yaptıkları etkileşimlerden yararlanıp kendi etkileşim biçimlerini oluştururlar. Çocuklar bu biçimde sosyal etkileşimi kendi deneyimlemeleriyle öğrenmektedirler (Meggitt, 2012).

1.3. Aile Tutumu ile Sosyal Gelişim Arasındaki İlişki

Aile tutumları, çocukların sosyal-duygusal gelişimleri için kritik öneme sahip bir değişkendir. Aile üyeleri ile çocuk diyaloğundaki kaliteli ilişkiler, sosyal gelişime oldukça etki etmektedir. Bu eksende, ailenin büyüklüğü sosyal gelişim adına kritik rol oynamaktadır. Tek çocuklu ailelerde yetişen çocuklar, beklenenden erken olarak iyi konuşma imkanına sahip olmaktadır. Çünkü bebeklik döneminden itibaren yetişkinler ile beraber olmakta; buna bağlı olarak da dil gelişimi hızlı ilerlemektedir. Ancak bu çocuklarda sosyal gelişim zayıf kalmaktadır (Mensah ve Kiernan, 2010).

Kardeş sayısının çok olması, çocukların sosyal gelişimlerine pozitif şekilde etki edebilir. İncelenen araştırmalar göstermiştir ki aşırı korumacılık, otorite, baskıcı tutum, kontrolsüzlük gibi yanlış eğitim metodlarından kaynaklı duygusal yetersizlikler isteksizlikler ve yetinememe davranışları, çocukların okuma yeteneklerini edinmelerini belirli bir zamana kadar ilerletememektedir. Aile içerisindeki huzursuzluk ailenin çocuğa ve okuluna karşı alakasızlığı, çocuğun ders çalışma şartlarının iyi olmaması çocuğun başarılı olmasını engelleyen olumsuz ev şartlarındandır. Bu durumlar da çocuğun önce duygusal gelişimine, ardından da sosyal gelişimine etki etmektedir (Knight ve Goodnow, 1988).

İletişimi güçlü olan aile hayatında yetişen çocukların konuşma yeteneklerinin tümce uzunluğu, fazla soru sorma, kelime hazinesi açısından daha iyi bir vaziyette bulunduğu saptanmıştır. Bu durum da sosyal ilişkilerin daha sağlıklı gelişmesine ortam hazırlamaktadır. Anne ve babalardan herhangi birinin aşırı baskıcı bir tutum sergilediği, annenin kuralcı, babanın edilgen olduğu veya annenin çocuğunu

örselediği ailelerde çocukların sosyal açıdan yetersiz kalıp çekinik davranışlar sergileyeceği ifade edilmiştir (Lee ve Won-Han, 2021).

Çocuklarla kurulan ilişkilerde onların daima kendi ilgilerine dikkat ederek en iyi şekilde gelişim göstermelerine destek olunmalıdır. Çocuğun gelişimini sekteye uğratacak eleştirilerden kaçınılmalı ve uygulamalarına karşılık dengeli bir beğeni davranışı gösterilmelidir. Çocuğun sergilediği hoş ve yararlı işlerde çocuk davranışının tasdiklenmesi; yanlış vaziyetlerde ise dengeli bir davranışın uygulanması ve yanlışın mantıklı bir açıklamasının izah edilmesi gerekmektedir. Yalnız, çocuğa karşı aşırı hoşgörü ve aşırı kuralcı tutumlardan uzak durulmalıdır (Mensah ve Kiernan, 2010).

1.4. İlgili Araştırmalar

Cavanagh ve Huston (2008) tarafından yapılan araştırmada, çocukların sosyal uyumu için zamanlamasının önemini araştırarak aile istikrarsızlığıyla ilişkisi değerlendirilmiştir. Araştırma sürecinde, 1.364 ilkokul çocuğunun üçte birinden fazlasının bir miktar aile yapısı değişikliği yaşadığı bulunmuştur. Aile istikrarsızlığının kümülatif düzeyi, ilkokul sonunda sosyal gelişimin birden fazla göstergesiyle ilişkilendirilmiş olup bu ilişkilerin özellikle erkek çocuklar için güçlü olduğu tespit edilmiştir. Bu ilişkiler büyük ölçüde erken çocukluk döneminde aile değişiminin kalıcı etkisinden kaynaklanıp erken aile istikrarsızlığının çocukların sonraki sosyal gelişimi için önemini göstermektedir.

Knight ve Goodnow (1988)'un araştırmasında, ebeveynlerin sosyal-duygusal gelişimdeki etkisi incelenmiştir. Bu doğrultuda, 60 evli çift ile görüşmeler yapılmıştır. Bu süreçte, ebeveyn cinsiyeti, çocuk cinsiyeti ve en büyük çocuğun yaşına göre farklılıklar açısından sosyal duygusal gelişimdeki farklılaşmalar değerlendirilmiştir. Araştırma sonunda, çocuk cinsiyeti ve çocuk yaşının çocukların sosyal duygusal gelişimlerinde anlamlı bir değişikliğe sebebiyet vermediği sonucuna ulaşılmıştır.

Lee ve Won-Han (2021) tarafından yürütülen araştırmada, okul öncesi ve okul çağındaki çocukları olan ebeveynlerine dair aile tutumunu sınıflandırabilmek ve zaman içinde ebeveyn tutumu türündeki geçiş örüntüsünü belirleyip geçişle ilişkili etki eden faktörleri saptamaktır. Bu doğrultuda, araştırmaya 1462 çocuk ve ailesi

katılmıştır. Araştırma sonunda, okul öncesi yılındaki ebeveyn tutumu, 'ebeveyn ilgisiz', 'anne otoriter ve baba otoriter' ve 'anne otoriter ve baba otoriter' olmak üzere üç gizli sınıftan oluşan bir modele sınıflandırılmıştır. Ayrıca, okul yılındaki ebeveyn tutumu ise, 'ebeveyn zayıf ilgisiz', 'ebeveyn güçlü ilgisiz', 'ebeveyn otoriter' ve 'anne otoriter ve baba otoriter' olmak üzere dört gizli sınıftan oluşan bir modele sınıflandırılmıştır. Okul öncesi çocukları olan tüm gizli sınıf denekleri, çocukları okul yıllarındayken anne otoriter ve baba otoriter tutum geçişi göstermiştir.

Yang ve Shin (2008) tarafından yürütülen araştırmada, ebeveyn tutumlarının çocuklarının günlük yaşamları ve gelişimleri üzerindeki potansiyel etkisini incelenmiştir. Bu doğrultuda, nitel metodolojiler kullanılmış olup 34 katılımcıyla yarı yapılandırılmış görüşme formu ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Araştırma sonunda, ebeveyn tutumlarının çocukların eğitimsel başarısına yönelik arzuları kapsamında şekillendiği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, ebeveynler tarafından çocukların boş zaman, eğlence ve uykuya yönelik gelişimsel ihtiyaçlarının göz ardı edildiği belirlenmiştir. Bu noktada anne ve babalar, psikolojik ve duygusal refahları görmezden gelinme eğilimindedir.

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde, okul öncesi dönemde aile tutumlarının çocukların sosyal-duygusal gelişimi üzerindeki etkisinin incelenmesine yönelik yürütülen bu çalışmanın metodolojik bilgisi verilmiştir. Bu kapsamda, araştırmanın modeli, evren ve örneklemi, veri toplama araçları ve veri analizinde kullanılan yöntemler açıklanmıştır.

2.1. Araştırmanın Modeli

Okul öncesi dönemde aile tutumlarının çocukların sosyal-duygusal gelişimi üzerindeki etkisi, bu araştırmanın konusunu ifade etmektedir. Bu konu bağlamında, araştırmanın İlişkisel Tarama modelinde yürütülmesine karar verilmiştir. İlişkisel Tarama modelindeki çalışmalar; büyük örneklem gruplarının katılımıyla çok sayıda kişiye ulaşmayı amaç edinen ve bu sayede ilgili örneklem grubuna yönelik değişkenler arasındaki ilişkileri ortaya koymayı amaçlayan araştırma modeli olarak bilinmektedir (Wellington, 2006).

İlişkisel Tarama modeli bağlamında yürütülen çalışmalarda, genel olarak birden fazla değişken incelenip bu değişkenlerin hem demografik faktörlere göre hem de kendi içlerindeki ilişkileri dair değerlendirmeler yapılmaktadır. Örneğin; başarı, özdüzenleme, kaygı, psikolojik rahatsızlıklar, tutum, merak, inanış, depresyon, yalnızlık, somatizasyon, yetenek, özyeterlik ve gelişim düzeyi benzeri değişkenler sık sık ele alınmaktadır. Bu eksende, çok sayıda kişiden veri toplanıp ilgili değişkenlere ve bu değişkenlerin kendi aralarındaki ilişkilere yönelik yapılan incelemelerden hareketle, genel durum tespitinin yapılması tarama modelinin genel mantığını ortaya koymaktadır (Fraenkel ve Wallen, 2006).

2.2. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmaya ait veriler; Kişisel Bilgi Formu, Ebeveyn Tutum Ölçeği ve Okul Öncesi Sosyal Davranış Ölçeği-Öğretmen Formu'nun uygulanması ile toplanmıştır.

2.2.1. Kişisel bilgi formu

Araştırmanın örneklem grubunda yer alan çocukların kişisel niteliklerinin saptanmasında araştırmacının geliştirdiği Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır (Ek-2). Bu formdaki sorular; katılımcı çocukların cinsiyet, yaş ve gelişimsel tanı bilgilerinin yanı sıra ebeveynlerine ait cinsiyet, çalışma durumu, medeni durumu, yaş ve aile yapısı gibi bilgilerin toplanmasına yöneliktir.

2.2.2. Ebeveyn tutum ölçeği

Araştırmanın örneklem grubunda yer alan çocukların ebeveyn tutumlarının saptanmasında Karabulut-Demir (2007) tarafından hazırlanan bu ölçek kullanılmıştır (Ek-3).

Ebeveyn Tutum Ölçeği'nin taslak aşamasında 1-5 arasında derecelendirme yapılarak katılım sağlanan 62 madde hazırlanmıştır. Yapılan faktör ve güvenirlik analizleri sonucunda ölçekten 16 madde çıkarılmış ve ölçeğin nihai hali 46 madde ve 4 alt boyut olarak belirlenmiştir. Bu bağlamda 17 madde demokratik, 11 madde otoriter, 9 madde aşırı koruyucu ve 9 madde ise izin verici tutumu ölçmektedir. Ölçek puanları yükseldikçe ebeveyn tutumları da yükselmekte olup ilgili boyutların Cronbach's α güvenirlik katsayıları aşağıda verilmiştir.

Tablo 1. Orijinal Formda Aile Tutumları Verilerinin Güvenirlik Bilgileri

Boyut	Cronbach's α Değeri	Bu Çalışmadaki Cronbach's α Değeri	Güvenirlik Düzeyi
Demokratik	.83	.81	Yüksek
Otoriter	.76	.68	Orta
Aşırı Koruyucu	.75	.71	Orta
İzin Verici	.74	.79	Orta

Tablo 1'de yer alan Cronbach's α katsayılarına göre, demokratik (α=.83) ebeveyn tutumuna yönelik yapılan ölçümler yüksek; otoriter (α=.76), aşırı koruyucu (α=.75) ve izin verici (α=.74) ebeveyn tutumlarına yönelik yapılan ölçümler ise orta düzeyde güvenilir sonuçlar vermektedir.

Bu ölçekte demokratik tutum, anne- babaların çocuklarını desteklemesine, onlara güvenmelerine ve özgüven aşılamalarına yönelik durumları ölçmektedir. Otoriter tutum, ailedeki katı bir disiplin anlayışı ve anlayışsız, hoşgörüsüz ve baskıcı davranışları ölçmektedir. Aşırı koruyucu tutum, ebeveynlerin çocuklarının her türlü ihtiyacını karşılaması ve onlara sorumluluk vermesine yönelik davranışları ölçmektedir. İzin verici tutum ise ebeveynlerin çocuklarına serbest ve izin verici davranışlarını ölçmektedir (Karabulut-Demir, 2007).

2.2.3. Okul öncesi sosyal davranış ölçeği-öğretmen formu

Araştırmanın örneklem grubunda yer alan çocukların sosyal-duygusal gelişimlerinin saptanmasında Crick vd. (1997) tarafından geliştirilen ve Türkçe uyarlaması Şen ve Arı (2011) tarafından yapılan bu ölçek kullanılmıştır (Ek-3).

Okul Öncesi Sosyal Davranış Ölçeği-Öğretmen Formu, 1-5 arasında derecelendirme yapılarak katılım sağlanan 25 maddeden oluşmaktadır. Yapılan faktör ve güvenirlik analizleri sonucunda ölçeğin 25 madde ve 4 alt boyuttan meydana geldiği saptanmıştır. Ölçek puanları yükseldikçe davranış puanlarını da yükselmekte olup ilgili boyutların Cronbach's α güvenirlik katsayıları aşağıda verilmiştir.

Tablo 2. Orijinal Formda Sosyal-Duygusal Gelişim Verilerinin Güvenirlik Bilgileri

Boyut	Cronbach's α Değeri	Bu Çalışmadaki Cronbach's α Değeri	Güvenirlik Düzeyi
Toplam	.85	.89	Yüksek
Fiziksel Saldırganlık	.95	.91	Yüksek
Olumlu Sosyal Davranış	.89	.86	Yüksek
İlişkisel Saldırganlık	.90	.89	Yüksek
Depresif Duygulanım	.61	.77	Orta

Tablo 2'de yer alan Cronbach's α katsayılarına göre, toplam puan (α=.85) ile fiziksel saldırganlık (α=.95), olumlu sosyal davranış (α=.89) ve ilişkisel saldırganlık

(α=.90) boyutlarına yönelik yapılan ölçümler yüksek; depresif duygulanım (α=.61) boyutuna yönelik yapılan ölçümler ise orta düzeyde güvenilir sonuçlar vermektedir.

Bu ölçekte, fiziksel saldırganlık boyutu fiziksel gücün korkutma, sindirme ve cezalandırma aracı olarak kullanma ve bedene yönelik her türlü saldırıyı ölçmektedir. Olumlu sosyal davranış boyutu başkalarına yarar sağlamaya yönelik olarak gerçekleştirilen tamamen gönüllü eylemleri ölçmektedir. İlişkisel saldırganlık boyutu diğer kişilere ve onların ilişkilerine saldırmak amacıyla grubun kullanıldığı davranışları ölçmektedir. Depresif duygulanım boyutu depresyon ya da bunalım, bir olay karşısında duyulan beklentilerin olumsuz yönde olması veya beklentilerin olumsuz yönde gitmesini ölçmektedir (Şen ve Arı, 2011).

2.3. Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evreni, İstanbul'da yaşayan 36-72 aylık çocuklardan oluşmaktadır. Araştırmanın örneklem grubunu ise bu yaş grubunda evreni temsilen gönüllülük esasına dayanılarak seçilen 150 çocuk ve ebeveyn oluşturmaktadır. Örneklem sayasının belirlenmesinde kurum içinde ulaşılabilecek çocuk sayısı dikkate alınmıştır.

Tablo 3. Katılımcı Çocukların Demografik Bilgileri

Değişken	Grup	*f*	%
Cinsiyet	Kız	71	47.3
	Erkek	79	52.7
Yaş Grubu	36-48 ay	8	5.3
	48-60 ay	63	42.0
	60-72 ay	79	52.7
İşbirliği ve Anlaşmazlıklara Çözüm	Evet	131	87.3
	Hayır	19	12.7
Uyumsuz ve Saldırgan Davranışlar Gösterme	Evet	48	32.0
	Hayır	102	68.0
Çocukta Yoğun Olarak Gözlenen Duygu	Üzgün	11	7.3
	Depresif duygu	11	7.3
	Çekingen	65	43.3
	Saldırgan	11	7.3
	Endişeli	11	7.3
	Hiçbiri	41	27.3
Ebeveynine Bağımlılığın 1-5 Arasında Derecelendirilmesi	1	4	2.7
	2	4	2.7
	3	53	35.3
	4	43	28.7
	5	46	30.7
Davranışını Kontrol Edebilme	Evet	108	72.0
	Hayır	42	28.0
Ebeveynle Vakit Geçirme Sıklığı	2 saatten az	8	5.3
	2-4 saat	46	30.7
	4-6 saat	37	24.7
	6 saatten fazla	59	39.3
Ebeveynsiz Kendine Yetme Durumu	Evet	40	26.7
	Hayır	110	73.3
Toplam		150	100.0

Tablo 3’e göre, katılımcı çocukların demografik bilgileri genel olarak incelendiğinde; katılımcı çocukların büyük oranda erkek (%52.7), 60-72 ay grubunda (%52.7), işbirliği ve anlaşmazlıklara karşı çözüm yolu arayan (%87.3), uyumsuz ve saldırgan davranışlar göstermeyen (%68.0), çekingen gözlenen (%43.3), ebeveynine bağlılık seviyesi 3 olan (%35.3), davranışını kontrol eden (%72.0), ebeveyniyle günlük 6 saatten fazla zaman geçiren (%39.3) ve ebeveynsiz kendine yetemeyen (%73.3) meydana geldiği belirlenmiştir.

Tablo 4. Katılımcı Ebeveynlerin Demografik Bilgileri

Değişken	**Grup**	***f***	**%**
Cinsiyet	Anne	137	91.3
	Baba	13	8.7
Yaş Grubu	25-35 yaş	85	56.7
	36-45 yaş	53	35.3
	46-55 yaş	12	8.0
Öğrenim Durumu	İlköğretim	8	5.3
	Lise	41	27.3
	Üniversite	101	67.3
Medeni Durum	Bekar	13	8.7
	Evli	137	91.3
Çalışma Durumu	Çalışıyorum	94	62.7
	Çalışmıyorum	56	37.3
Psikiyatrik Rahatsızlık Durumu	Hayır	148	98.7
	Evet	2	1.3
Çocuk Sayısı	1 çocuk	60	40.0
	2 çocuk	70	46.7
	3 çocuk ve üzeri	20	13.3
Aile Yapısı	Çekirdek aile	125	83.3
	Geniş aile	19	12.7
	Parçalanmış aile	6	4.0
Aşırı Koruyucu Tutum	Evet	52	34.7
	Hayır	98	65.3
Toplam		150	100.0

Tablo 4'e göre, katılımcı ebeveynlerin demografik bilgileri genel olarak incelendiğinde; katılımcı ebeveynlerin büyük oranda kadın (%91.3), 25-35 yaş grubunda (%56.7), üniversite mezunu (%67.3), evli (%91.3), aktif olarak bir işte çalışan (%62.7), psikiyatrik rahatsızlığı bulunmayan (%98.7), 2 çocuk sahibi (%46.7), çekirdek aile sahibi (%83.3) ve çocuğuna karşı aşırı koruyucu tutum göstermeyen (%65.3) meydana geldiği belirlenmiştir.

2.4. Verilerin Analizi

Bu araştırmada elde edilen verilerin analizinde, SPSS-28 istatistik programı tercih edilmiştir. Bu doğrultuda ilk olarak, araştırmaya katılan çocuklar ve ebeveynlerine ait demografik bilgilere dair frekans ve yüzde analizleri yapılmış ve Evren ve Örneklem başlığında tablo ve grafikler halinde paylaşılmıştır.

Katılımcı çocukların ebeveyn tutumlarına ve sosyal-duygusal gelişimlerine dair toplanan veriler analiz edilmeden önce ilgili verilerin normallik kontrolleri sağlanmıştır. Normallik kontrollerinin yapılmasında izlenen pek çok yöntem vardır. Yalçıntaş (2019)'a göre, sosyal bilimlerde yürütülen araştırmaların normallik kontrolleri çarpıklık ve basıklık değerlerinin hesap edilmesiyle kontrol edilmektedir. Bu noktada, Büyüköztürk (2010)'ün ifadesine göre ilgili değerlerin ±1.00, Tabachnick ve Fidell (2013)'in ifadesine göre ±1.50 ve George ile Mallery (2010)'ye göre ise ±2.00 değerleri normal dağılım varsayımını karşılamaktadır.

Tablo 5. Verilerin Çarpıklık ve Basıklık Değerinde İstatistik Ve Standart Hata Bilgileri

Ölçek	Boyut	Çarpıklık		Basıklık	
		İst.	S.H.	İst.	S.H.
Ebeveyn Tutumu	Demokratik	-1.08	.20	1.09	.39
	Otoriter	.90	.20	.69	.39
	Aşırı Koruyucu	.42	.20	-.10	.39
	İzin Verici	.38	.20	-.09	.39
Sosyal-Duygusal Gelişim	Toplam	.71	.20	.04	.39
	Fiziksel Saldırganlık	.94	.20	-.36	.39
	Olumlu Sosyal Davranış	-.07	.20	-.78	.39
	İlişkisel Saldırganlık	.31	.20	-1.27	.39
	Depresif Duygulanım	.68	.20	-.65	.39

Tablo 5'te, yetişkin katılımcı çocukların ebeveyn tutumuna ve sosyal-duygusal gelişim düzeylerine ilişkin toplanan verilerin çarpıklık ile basıklık değerleri sunulmuştur. Bu eksende, bütün parametrelerin ±2.00 aralığında yer aldığı saptanmıştır. Dolayısıyla, bu araştırmaya ait verilerin normal dağıldığı kabul edilmiştir.

Kul (2014)'a göre, bir araştırmada kullanılacak analizlere karar verebilmek için ilgili araştırmanın verilerini dikkate almak gerekmektedir. Bu doğrultuda, normal dağılım varsayımını karşılayan araştırmalarda parametrik yöntemler tercih edilmelidir. Dolayısıyla, bu araştırmada da parametrik analiz yöntemleri kullanılmıştır.

Katılımcı çocukların ebeveyn tutumuna ve sosyal-duygusal gelişim düzeylerine dair yapılan karşılaştırmalarda 2 gruplu değişkenler bağımsız gruplar t testi; 2'den fazla gruplu değişkenler ise ANOVA ile analiz edilmiştir. ANOVA'da tespit edilen

farkların belirlenmesinde Scheffe Post-Hoc Testi kullanılmıştır. Ayrıca, ebeveyn tutumu ve sosyal-duygusal gelişim düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi pearson korelasyon analizi; ebeveyn tutumlarının sosyal-duygusal gelişim üzerindeki etkisi ise çoklu regresyon analizi ile değerlendirilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Bu bölümde, okul öncesi dönemde aile tutumlarının çocukların sosyal-duygusal gelişimi üzerindeki etkisinin incelenmesine dair yapılan çalışmanın analiz sonuçlarından elde edilen bulgulara verilmiştir. Yapılan analizler, araştırma problemlerine yanıt verecek şekilde düzenlenmiş olup tablolar halinde sıralanarak verilmiştir.

3.1. Aile Tutumlarına Yönelik Bulgular

Araştırma kapsamında, okul öncesi dönemde yer alan çocukların aile tutumları demografik değişkenlere göre kıyaslanması yapılmıştır. Bu doğrultuda, çocuk cinsiyeti, ebeveyn cinsiyeti, ebeveyn medeni durumu ve ebeveyn çalışma durumu kapsamında yapılan analizler bağımsız gruplar t testi; çocuk yaşı, ebeveyn yaşı, ebeveyn öğrenim durumu ve aile tipi kapsamında yapılan analizler ise ANOVA ile gerçekleştirilmiştir.

Tablo 6. Aile Tutumlarının Çocuk Cinsiyetine Göre Karşılaştırılması

Boyut	Çocuk Cinsiyeti	n	$\bar{x}$	ss	sd	t	*p*
Demokratik Tutum	Kız	71	76.75	6.99	148	1.56	.12
	Erkek	79	74.96	7.04			
Otoriter Tutum	Kız	71	17.89	3.35	148	-2.13	.04*
	Erkek	79	19.35	4.86			
Aşırı Koruyucu Tutum	Kız	71	29.68	5.44	148	-1.75	.08
	Erkek	79	31.33	6.08			
İzin Verici Tutum	Kız	71	18.54	4.03	148	-.70	.48
	Erkek	79	19.03	4.48			

* $p<.05$; ** $p<.01$

Tablo 6'ya göre, aile tutumları çocuk cinsiyetinden hareketle karşılaştırıldığında; demokratik tutum (t_{148}=1.56; p=.12), aşırı koruyucu tutum (t_{148}=-1.75; p=.08) ve izin verici tutumda (t_{148}=-.70; p=.48) anlamlı fark bulunamamıştır. Ancak otoriter tutumda erkeklerin puanı (19.35±4.86) kızların puanından (17.89±3.35) anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur (t_{148}=-2.13; p=.04). Bu bulgu, erkek çocuklara kız çocuklardan daha fazla otoriter tutum gösterildiğini işaret etmektedir.

Tablo 7. Aile Tutumlarının Çocuk Yaşına Göre Karşılaştırılması

Boyut	Çocuk Yaşı	n	$\bar{x}$	ss	F	*p*	Fark
Demokratik Tutum	36-48 ay	8	71.50	11.86	4.61	.01*	3>1,2
	48-60 ay	63	74.48	6.71			
	60-72 ay	79	77.30	6.41			
	Total	150	75.81	7.05			
Otoriter Tutum	36-48 ay	8	17.00	3.78	3.34	.04*	3>1,2
	48-60 ay	63	17.84	4.14			
	60-72 ay	79	19.48	4.28			
	Total	150	18.66	4.26			
Aşırı Koruyucu Tutum	36-48 ay	8	28.75	6.54	8.35	.000**	3>1,2
	48-60 ay	63	28.57	4.65			
	60-72 ay	79	32.30	6.09			
	Total	150	30.55	5.82			
İzin Verici Tutum	36-48 ay	8	18.00	4.28	1.33	.27	
	48-60 ay	63	18.22	4.66			
	60-72 ay	79	19.33	3.91			
	Total	150	18.79	4.27			

* p<.05; ** p<.01

Tablo 7'ye göre, aile tutumları çocuk yaşından hareketle karşılaştırıldığında; demokratik tutum ($F_{(2,147)}$=4.61; p=.01), otoriter tutum ($F_{(2,147)}$=3.34; p=.04) ve aşırı koruyucu tutumda ($F_{(2,147)}$=8.35; p=.000) 60-72 aylıkların puanı 36-48 ay ve 48-60 aylıkların puanından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Ancak izin verici tutumda anlamlı fark bulunamamıştır ($F_{(2,147)}$=1.33; p=.27). Bu bulgu, 60-72 aylık çocuklara 36-48 ay ve 48-60 aylık çocuklardan daha fazla demokratik, otoriter ve aşırı koruyucu tutum gösterildiğini yansıtmaktadır.

Tablo 8. Aile Tutumlarının Ebeveyn Cinsiyetine Göre Karşılaştırılması

Boyut	**Ebeveyn Cinsiyeti**	**n**	$\bar{x}$	**ss**	**sd**	**t**	***p***
Demokratik Tutum	Anne	137	76.30	6.94	148	3.07	.01*
	Baba	13	70.62	6.32			
Otoriter Tutum	Anne	137	18.52	4.35	148	-1.33	.19
	Baba	13	20.15	2.94			
Aşırı Koruyucu Tutum	Anne	137	30.57	5.83	148	.15	.88
	Baba	13	30.31	5.94			
İzin Verici Tutum	Anne	137	18.45	4.14	148	-3.35	.001**
	Baba	13	22.46	3.95			

* p<.05; ** p<.01

Tablo 8'e göre, aile tutumları ebeveyn cinsiyetinden hareketle karşılaştırıldığında; otoriter tutum (t_{148}=-1.33; p=.19) ve aşırı koruyucu tutumda (t_{148}=.15; p=.88) anlamlı fark bulunamamıştır. Ancak demokratik tutumda annelerin puanı (76.30±6.94) babaların puanından (70.62±6.32) anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur (t_{148}=3.07; p=.01). Ayrıca, izin verici tutumda babaların puanı (22.46±3.95) annelerin puanından (18.45±4.14) anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur (t_{148}=-3.35; p=.001). Bu bulgu, annelerin daha çok demokratik; babaların daha çok izin verici tutum gösterdiğini ifade etmektedir.

Tablo 9. Aile Tutumlarının Ebeveyn Yaşına Göre Karşılaştırılması

Boyut	Ebeveyn Yaşı	n	$\bar{x}$	ss	F	*p*
Demokratik Tutum	25-35 yaş	85	76.46	5.78	1.69	.19
	36-45 yaş	53	75.49	7.87		
	46-55 yaş	12	72.58	10.53		
	Total	150	75.81	7.05		
Otoriter Tutum	25-35 yaş	85	18.33	4.66	.65	.52
	36-45 yaş	53	19.00	3.65		
	46-55 yaş	12	19.50	3.87		
	Total	150	18.66	4.26		
Aşırı Koruyucu Tutum	25-35 yaş	85	30.93	6.17	.83	.44
	36-45 yaş	53	29.74	5.55		
	46-55 yaş	12	31.42	4.19		
	Total	150	30.55	5.82		
İzin Verici Tutum	25-35 yaş	85	18.51	4.38	3.05	.05
	36-45 yaş	53	18.60	3.59		
	46-55 yaş	12	21.67	5.42		
	Total	150	18.79	4.27		

Tablo 9'a göre, aile tutumları ebeveyn yaşından hareketle karşılaştırıldığında; demokratik tutum ($F_{(2,147)}$=1.69; p=.19), otoriter tutum ($F_{(2,147)}$=.65; p=.52), aşırı koruyucu tutumda ($F_{(2,147)}$=.83; p=.44) ve izin verici tutumda ($F_{(2,147)}$=3.05; p=.05) anlamlı fark bulunamamıştır. Bu bulgu, ebeveyn yaşının aile tutumlarında anlamlı değişiklikler oluşturmadığını göstermektedir.

Tablo 10. Aile Tutumlarının Ebeveyn Medeni Durumuna Göre Karşılaştırılması

Boyut	Ebeveyn Medeni Durum	n	$\bar{x}$	ss	sd	t	*p*
Demokratik Tutum	Bekar	13	72.15	11.41	148	-1.25	.24
	Evli	137	76.15	6.45			
Otoriter Tutum	Bekar	13	21.00	5.24	148	2.09	.04*
	Evli	137	18.44	4.11			
Aşırı Koruyucu Tutum	Bekar	13	32.00	5.63	148	.94	.35
	Evli	137	30.41	5.84			
İzin Verici Tutum	Bekar	13	19.31	4.94	148	.45	.65
	Evli	137	18.74	4.22			

* $p<.05$; ** $p<.01$

Tablo 10'a göre, aile tutumları ebeveyn medeni durumundan hareketle karşılaştırıldığında; demokratik tutum (t_{148}=-1.25; p=.24), aşırı koruyucu tutum (t_{148}=.94; p=.35) ve izin verici tutumda (t_{148}=.45; p=.65) anlamlı fark bulunamamıştır. Ancak otoriter tutumda bekarların puanı (21.00±5.24) evlilerin puanından (18.44±4.11) anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur (t_{148}=2.09; p=.04). Bu bulgu bekar ebeveynlerin evli ebeveynlere göre çocuklarına daha fazla otoriter tutum gösterdiklerini işaret etmektedir.

Tablo 11. Aile Tutumlarının Ebeveyn Öğrenim Durumuna Göre Karşılaştırılması

Boyut	**Ebeveyn Öğrenim Durumu**	**n**	$\bar{x}$	**ss**	**F**	***p***
Demokratik Tutum	İlköğretim	8	75.88	5.77	1.00	.37
	Lise	41	74.49	8.47		
	Üniversite	101	76.34	6.49		
	Total	150	75.81	7.05		
Otoriter Tutum	İlköğretim	8	18.13	2.85	.19	.83
	Lise	41	18.41	3.71		
	Üniversite	101	18.80	4.58		
	Total	150	18.66	4.26		
Aşırı Koruyucu Tutum	İlköğretim	8	34.13	6.96	2.45	.09
	Lise	41	31.32	6.60		
	Üniversite	101	29.95	5.30		
	Total	150	30.55	5.82		
İzin Verici Tutum	İlköğretim	8	20.50	5.45	.76	.47
	Lise	41	18.46	3.82		
	Üniversite	101	18.79	4.36		
	Total	150	18.79	4.27		

Tablo 11'e göre, aile tutumları ebeveyn öğrenim durumundan hareketle karşılaştırıldığında; demokratik tutum ($F_{(2,147)}$=1.00; *p*=.37), otoriter tutum ($F_{(2,147)}$=.19; *p*=.83), aşırı koruyucu tutumda ($F_{(2,147)}$=2.45; *p*=.09) ve izin verici tutumda ($F_{(2,147)}$=.76; *p*=.47) anlamlı fark bulunamamıştır. Bu bulgu, ebeveyn öğrenim durumunun aile tutumlarında anlamlı değişiklikler oluşturmadığını göstermektedir.

Tablo 12. Aile Tutumlarının Ebeveyn Çalışma Durumuna Göre Karşılaştırılması

Boyut	Ebeveyn Çalışma Durumu	n	$\bar{x}$	ss	sd	t	*p*
Demokratik Tutum	Çalışıyor	94	75.14	7.19	148	-1.53	.13
	Çalışmıyor	56	76.93	6.72			
Otoriter Tutum	Çalışıyor	94	18.30	4.00	148	-1.35	.18
	Çalışmıyor	56	19.27	4.64			
Aşırı Koruyucu Tutum	Çalışıyor	94	29.74	5.13	148	-2.21	.03*
	Çalışmıyor	56	31.89	6.66			
İzin Verici Tutum	Çalışıyor	94	18.95	4.54	148	.57	.57
	Çalışmıyor	56	18.54	3.78			

* $p<.05$; ** $p<.01$

Tablo 12'ye göre, aile tutumları ebeveyn çalışma durumundan hareketle karşılaştırıldığında; demokratik tutum (t_{148}=-1.53; p=.13), otoriter tutum (t_{148}=-1.35; p=.18) ve izin verici tutumda (t_{148}=.57; p=.57) anlamlı fark bulunamamıştır. Ancak aşırı koruyucu tutumda çalışmayanların puanı (31.89±6.66) çalışanların puanından (29.74±5.13) anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur (t_{148}=-2.21; p=.03). Bu bulgu, çalışmayan ebeveynlerin çalışan ebeveynlere göre daha fazla izin verici tutum gösterdiğini işaret etmektedir.

Tablo 13. Aile Tutumlarının Aile Tipine Göre Karşılaştırılması

Boyut	Aile Tipi	n	$\bar{x}$	ss	F	*p*
Demokratik Tutum	Çekirdek aile	125	76.33	6.38	2.11	.13
	Geniş aile	19	73.00	8.35		
	Parçalanmış aile	6	73.83	13.42		
	Total	150	75.81	7.05		
Otoriter Tutum	Çekirdek aile	125	18.41	4.19	2.29	.11
	Geniş aile	19	19.26	4.51		
	Parçalanmış aile	6	22.00	4.20		
	Total	150	18.66	4.26		
Aşırı Koruyucu Tutum	Çekirdek aile	125	30.74	5.87	.73	.48
	Geniş aile	19	29.05	6.06		
	Parçalanmış aile	6	31.17	3.60		
	Total	150	30.55	5.82		
İzin Verici Tutum	Çekirdek aile	125	18.81	4.25	.02	.98
	Geniş aile	19	18.63	3.59		
	Parçalanmış aile	6	19.00	6.93		
	Total	150	18.79	4.27		

Tablo 13'e göre, aile tutumları aile tipinden hareketle karşılaştırıldığında; demokratik tutum ($F_{(2,147)}$=2.11; *p*=.13), otoriter tutum ($F_{(2,147)}$=2.29; *p*=.11), aşırı koruyucu tutumda ($F_{(2,147)}$=.73; *p*=.48) ve izin verici tutumda ($F_{(2,147)}$=.02; *p*=.98) anlamlı fark bulunamamıştır. Bu bulgu, aile tutumlarında aile tipinin anlamlı bir değişikliğe sebep olmadığını göstermektedir.

3.2. Sosyal-Duygusal Gelişime Yönelik Bulgular

Araştırma kapsamında, okul öncesi dönemde yer alan çocukların sosyal-duygusal gelişimleri demografik değişkenlere göre kıyaslanması yapılmıştır. Bu doğrultuda, çocuk cinsiyeti, ebeveyn cinsiyeti, ebeveyn medeni durumu ve ebeveyn çalışma durumu kapsamında yapılan analizler bağımsız gruplar t testi; çocuk yaşı, ebeveyn yaşı, ebeveyn öğrenim durumu ve aile tipi kapsamında yapılan analizler ise ANOVA ile gerçekleştirilmiştir.

Tablo 14. Sosyal-Duygusal Gelişimin Çocuk Cinsiyetine Göre Karşılaştırılması

Boyut	Çocuk Cinsiyeti	n	$\bar{x}$	ss	sd	t	*p*
Toplam	Kız	71	80.54	18.11	148	1.74	.09
	Erkek	79	74.99	20.77			
Fiziksel Saldırganlık	Kız	71	20.35	9.76	148	1.53	.13
	Erkek	79	18.04	8.82			
Olumlu Sosyal Davranış	Kız	71	31.62	6.62	148	.06	.95
	Erkek	79	31.56	6.19			
İlişkisel Saldırganlık	Kız	71	16.87	7.38	148	1.40	.16
	Erkek	79	15.11	7.93			
Depresif Duygulanım	Kız	71	8.69	3.81	148	1.19	.24
	Erkek	79	7.85	4.76			

Tablo 14'e göre, sosyal-duygusal gelişim puanları çocuk cinsiyetinden hareketle karşılaştırıldığında; toplam puan (t_{148}=-1.74; p=.09) ile fiziksel saldırganlık (t_{148}=1.53; p=.13), olumlu sosyal davranış (t_{148}=.06; p=.95), ilişkisel saldırganlık (t_{148}=1.40; p=.16) ve depresif duygulanım (t_{148}=1.19; p=.24) boyutlarında anlamlı fark bulunamamıştır. Bu bulgu, kız ve erkek çocukların sosyal-duygusal gelişimlerinin benzer olduğunu göstermektedir.

Tablo 15. Sosyal-Duygusal Gelişimin Çocuk Yaşına Göre Karşılaştırılması

Boyut	Çocuk Yaşı	n	$\bar{x}$	ss	F	*p*
Toplam	36-48 ay	8	73.63	18.91	.17	.84
	48-60 ay	63	77.94	18.16		
	60-72 ay	79	77.76	21.09		
	Total	150	77.61	19.69		
Fiziksel Saldırganlık	36-48 ay	8	15.75	8.53	.57	.57
	48-60 ay	63	19.19	9.04		
	60-72 ay	79	19.43	9.65		
	Total	150	19.13	9.32		
Olumlu Sosyal Davranış	36-48 ay	8	32.13	6.71	.06	.94
	48-60 ay	63	31.71	6.84		
	60-72 ay	79	31.43	6.02		
	Total	150	31.59	6.37		
İlişkisel Saldırganlık	36-48 ay	8	15.88	7.62	.08	.93
	48-60 ay	63	16.24	7.21		
	60-72 ay	79	15.72	8.16		
	Total	150	15.95	7.70		
Depresif Duygulanım	36-48 ay	8	7.63	4.66	.14	.87
	48-60 ay	63	8.14	4.31		
	60-72 ay	79	8.39	4.39		
	Total	150	8.25	4.35		

Tablo 15'e göre, sosyal-duygusal gelişim puanları çocuk yaşından hareketle karşılaştırıldığında; toplam puan ($F_{(2,147)}$=.17; *p*=.84) ile fiziksel saldırganlık ($F_{(2,147)}$=.57; *p*=.57), olumlu sosyal davranış ($F_{(2,147)}$=.06; *p*=.94), ilişkisel saldırganlık

($F_{(2,147)}$=.08; *p*=.93) ve depresif duygulanım ($F_{(2,147)}$=.14; *p*=.87) boyutlarında anlamlı fark bulunamamıştır. Bu bulgu, yaş grubunun çocukların sosyal-duygusal gelişimlerinde anlamlı değişikliklere sebep olmadığını göstermektedir.

Tablo 16. Sosyal-Duygusal Gelişimin Ebeveyn Cinsiyetine Göre Karşılaştırılması

Boyut	**Ebeveyn Cinsiyeti**	**n**	$\bar{x}$	**ss**	**sd**	**t**	***p***
Toplam	Anne	137	77.75	19.96	148	.28	.78
	Baba	13	76.15	17.23			
Fiziksel Saldırganlık	Anne	137	19.26	9.39	148	.52	.60
	Baba	13	17.85	8.76			
Olumlu Sosyal Davranış	Anne	137	31.46	6.36	148	-.79	.43
	Baba	13	32.92	6.66			
İlişkisel Saldırganlık	Anne	137	16.12	7.69	148	.92	.36
	Baba	13	14.08	7.93			
Depresif Duygulanım	Anne	137	8.24	4.39	148	-.05	.96
	Baba	13	8.31	4.01			

Tablo 16'ya göre, sosyal-duygusal gelişim puanları ebeveyn cinsiyetinden hareketle karşılaştırıldığında; toplam puan (t_{148}=.28; *p*=.78) ile fiziksel saldırganlık (t_{148}=.52; *p*=.60), olumlu sosyal davranış (t_{148}=-.79; *p*=.43), ilişkisel saldırganlık (t_{148}=.92; *p*=.36) ve depresif duygulanım (t_{148}=-.05; *p*=.96) boyutlarında anlamlı fark bulunamamıştır. Bu bulgu, ebeveyn cinsiyetinin çocukların sosyal-duygusal gelişimlerinde anlamlı değişikliklere sebep olmadığını göstermektedir.

Tablo 17. Sosyal-Duygusal Gelişimin Ebeveyn Yaşına Göre Karşılaştırılması

Boyut	Ebeveyn Yaşı	n	$\bar{x}$	ss	F	*p*
Toplam	25-35 yaş	85	80.16	21.21	1.83	.16
	36-45 yaş	53	74.94	17.23		
	46-55 yaş	12	71.33	16.83		
	Total	150	77.61	19.69		
Fiziksel Saldırganlık	25-35 yaş	85	20.38	10.09	1.89	.16
	36-45 yaş	53	17.77	8.21		
	46-55 yaş	12	16.33	7.10		
	Total	150	19.13	9.32		
Olumlu Sosyal Davranış	25-35 yaş	85	31.71	6.40	.32	.73
	36-45 yaş	53	31.72	6.15		
	46-55 yaş	12	30.17	7.53		
	Total	150	31.59	6.37		
İlişkisel Saldırganlık	25-35 yaş	85	16.66	8.03	.88	.42
	36-45 yaş	53	14.89	7.28		
	46-55 yaş	12	15.58	7.19		
	Total	150	15.95	7.70		
Depresif Duygulanım	25-35 yaş	85	8.56	4.67	.79	.46
	36-45 yaş	53	8.02	3.83		
	46-55 yaş	12	7.00	4.13		
	Total	150	8.25	4.35		

Tablo 17'ye göre, sosyal-duygusal gelişim puanları ebeveyn yaşından hareketle karşılaştırıldığında; toplam puan ($F_{(2,147)}$=1.83; *p*=.16) ile fiziksel saldırganlık ($F_{(2,147)}$=1.89; *p*=.16), olumlu sosyal davranış ($F_{(2,147)}$=.32; *p*=.73),

ilişkisel saldırganlık ($F_{(2,147)}$=.88; *p*=.42) ve depresif duygulanım ($F_{(2,147)}$=.79; *p*=.46) boyutlarında anlamlı fark bulunamamıştır. Bu bulgu, ebeveyn yaş grubunun çocukların sosyal-duygusal gelişimlerinde anlamlı değişikliklere sebep olmadığını göstermektedir.

Tablo 18. Sosyal-Duygusal Gelişimin Ebeveyn Medeni Durumuna Göre Karşılaştırılması

Boyut	**Ebeveyn Medeni Durumu**	**n**	$\bar{x}$	**ss**	**sd**	**t**	***p***
Toplam	Bekar	13	74.54	25.66	148	-.58	.56
	Evli	137	77.91	19.12			
Fiziksel Saldırganlık	Bekar	13	19.69	11.60	148	.23	.82
	Evli	137	19.08	9.12			
Olumlu Sosyal Davranış	Bekar	13	30.23	4.64	148	-.81	.42
	Evli	137	31.72	6.51			
İlişkisel Saldırganlık	Bekar	13	14.77	8.39	148	-.58	.57
	Evli	137	16.06	7.66			
Depresif Duygulanım	Bekar	13	7.46	4.77	148	-.68	.50
	Evli	137	8.32	4.31			

Tablo 18'e göre, sosyal-duygusal gelişim puanları ebeveyn medeni durumundan hareketle karşılaştırıldığında; toplam puan (t_{148}=-.58; *p*=.56) ile fiziksel saldırganlık (t_{148}=.23; *p*=.82), olumlu sosyal davranış (t_{148}=-.81; *p*=.42), ilişkisel saldırganlık (t_{148}=-.58; *p*=.57) ve depresif duygulanım (t_{148}=-.68; *p*=.50) boyutlarında anlamlı fark bulunamamıştır. Bu bulgu, ebeveyn medeni durumunun çocukların sosyal-duygusal gelişimlerinde anlamlı değişikliklere sebep olmadığını göstermektedir.

Tablo 19. Sosyal-Duygusal Gelişimin Ebeveyn Öğrenim Durumuna Göre Karşılaştırılması

Boyut	Ebeveyn Öğrenim Durumu	n	$\bar{x}$	ss	F	*p*	Fark
Toplam	İlköğretim	8	88.38	23.98	4.91	.01*	1>2,3 3>2
	Lise	41	70.24	15.47			
	Üniversite	101	79.75	20.13			
	Total	150	77.61	19.69			
Fiziksel Saldırganlık	İlköğretim	8	23.38	9.84	4.56	.01*	1>2,3 3>2
	Lise	41	15.66	7.20			
	Üniversite	101	20.21	9.71			
	Total	150	19.13	9.32			
Olumlu Sosyal Davranış	İlköğretim	8	30.50	4.38	.54	.59	
	Lise	41	32.41	6.24			
	Üniversite	101	31.34	6.57			
	Total	150	31.59	6.37			
İlişkisel Saldırganlık	İlköğretim	8	19.88	8.13	3.32	.04*	1>2,3 3>2
	Lise	41	13.63	6.92			
	Üniversite	101	16.57	7.80			
	Total	150	15.95	7.70			
Depresif Duygulanım	İlköğretim	8	11.38	5.04	5.80	.004**	1>2,3 3>2
	Lise	41	6.61	3.64			
	Üniversite	101	8.66	4.36			
	Total	150	8.25	4.35			

* $p<.05$; ** $p<.01$

Tablo 19'a göre, sosyal-duygusal gelişim puanları ebeveyn öğrenim durumundan hareketle karşılaştırıldığında; toplam puan ($F_{(2,147)}$=4.91; p=.01) ile fiziksel saldırganlık ($F_{(2,147)}$=4.56; p=.01), ilişkisel saldırganlık ($F_{(2,147)}$=3.32; p=.04) ve depresif duygulanım ($F_{(2,147)}$=5.80; p=.004) boyutlarında ilköğretim mezunlarının puanı, lise ve üniversite mezunlarından; üniversite mezunlarının puanı lise mezunlarının puanından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Ancak olumlu sosyal davranış boyutunda anlamlı fark bulunamamıştır ($F_{(2,147)}$=.54; p=.59). Bu bulgu, ebeveyni ilköğretim mezunu olanların lise ve üniversite mezunlarından; ebeveyni üniversite mezunu olanların ise lise mezunu olanlardan daha yüksek sosyal-duygusal gelişime sahip olduğunu göstermektedir.

Tablo 20. Sosyal-Duygusal Gelişimin Ebeveyn Çalışma Durumuna Göre Karşılaştırılması

Boyut	**Ebeveyn Çalışma Durumu**	**n**	$\bar{x}$	**ss**	**sd**	**t**	***p***
Toplam	Çalışıyorum	94	75.23	17.88	148	-1.94	.06
	Çalışmıyorum	56	81.61	21.98			
Fiziksel Saldırganlık	Çalışıyorum	94	18.15	9.05	148	-1.69	.09
	Çalışmıyorum	56	20.79	9.61			
Olumlu Sosyal Davranış	Çalışıyorum	94	32.24	6.40	148	1.65	.10
	Çalışmıyorum	56	30.48	6.24			
İlişkisel Saldırganlık	Çalışıyorum	94	14.73	7.29	148	-2.54	.01*
	Çalışmıyorum	56	17.98	8.01			
Depresif Duygulanım	Çalışıyorum	94	7.65	4.04	148	-2.21	.03*
	Çalışmıyorum	56	9.25	4.69			

* p<.05; ** p<.01

Tablo 20'ye göre, sosyal-duygusal gelişim puanları ebeveyn çalışma durumundan hareketle karşılaştırıldığında; toplam puan (t_{148}=-1.94; p=.06) ile fiziksel saldırganlık (t_{148}=-1.69; p=.09) ve olumlu sosyal davranış (t_{148}=1.65; p=.10) boyutlarında anlamlı fark bulunamamıştır. Ancak ilişkisel saldırganlık (t_{148}=-2.54; p=.01) ve depresif duygulanım (t_{148}=-2.21; p=.03) boyutlarında çalışmayanların puanı çalışanların puanından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Bu bulgu, ebeveyn çalışma durumunun çocukların sosyal-duygusal gelişimlerinde anlamlı değişikliklere sebep olmadığını göstermektedir.

Tablo 21. Sosyal-Duygusal Gelişimin Aile Tipine Göre Karşılaştırılması

Boyut	Aile Tipi	n	$\bar{x}$	ss	F	*p*
Toplam	Çekirdek aile	125	76.90	18.19	.49	.61
	Geniş aile	19	81.42	25.49		
	Parçalanmış aile	6	80.33	30.53		
	Total	150	77.61	19.69		
Fiziksel Saldırganlık	Çekirdek aile	125	18.81	8.62	.49	.61
	Geniş aile	19	20.47	12.27		
	Parçalanmış aile	6	21.67	13.68		
	Total	150	19.13	9.32		
Olumlu Sosyal Davranış	Çekirdek aile	125	31.46	6.40	.16	.85
	Geniş aile	19	32.32	6.55		
	Parçalanmış aile	6	32.00	6.07		
	Total	150	31.59	6.37		
İlişkisel Saldırganlık	Çekirdek aile	125	15.84	7.54	.13	.87
	Geniş aile	19	16.79	8.66		
	Parçalanmış aile	6	15.50	9.29		
	Total	150	15.95	7.70		
Depresif Duygulanım	Çekirdek aile	125	8.11	4.26	.39	.68
	Geniş aile	19	9.05	4.78		
	Parçalanmış aile	6	8.50	5.28		
	Total	150	8.25	4.35		

Tablo 21'e göre, sosyal-duygusal gelişim puanları aile tipinden hareketle karşılaştırıldığında; toplam puan ($F_{(2,147)}$=.49; *p*=.61) ile fiziksel saldırganlık

($F_{(2,147)}$=.49; *p*=.61), olumlu sosyal davranış ($F_{(2,147)}$=.16; *p*=.85), ilişkisel saldırganlık ($F_{(2,147)}$=.13; *p*=.87) ve depresif duygulanım ($F_{(2,147)}$=.39; *p*=.68) boyutlarında anlamlı fark bulunamamıştır. Bu bulgu, aile tipinin çocukların sosyal-duygusal gelişimlerinde anlamlı değişikliklere sebep olmadığını göstermektedir.

3.3. Aile Tutumlarının Sosyal-Duygusal Gelişim Üzerindeki Etkisine Yönelik Bulgular

Araştırma kapsamında, okul öncesi dönemde yer alan çocuklarda aile tutumlarının sosyal-duygusal gelişim üzerindeki etkisi değerlendirilmiştir. Bu doğrultuda, aile tutumları ile sosyal-duygusal gelişim arasındaki ilişki pearson korelasyon analizi; aile tutumunun sosyal-duygusal gelişim üzerindeki etkisi ise çoklu regresyon analizi ile değerlendirilmiştir.

Tablo 22. Aile Tutumları İle Sosyal-Duygusal Gelişim Arasındaki İlişki

		Sosyal-Duygusal Gelişim (Toplam)	Fiziksel Saldırganlık	Olumlu Sosyal Davranış	İlişkisel Saldırganlık	Depresif Duygulanım
Demokratik Tutum	r	.396**	.360**	-.049	.354**	.308**
	p	.000	.000	.554	.000	.000
	n	150	150	150	150	150
Otoriter Tutum	r	-.179*	-.083	.015	-.231**	-.179*
	p	.028	.315	.857	.005	.029
	n	150	150	150	150	150
Aşırı Koruyucu Tutum	r	-.030	.025	.048	-.073	-.102
	p	.720	.758	.561	.374	.212
	n	150	150	150	150	150
İzin Verici Tutum	r	-.031	-.021	.051	-.058	-.054
	p	.709	.795	.535	.483	.514
	n	150	150	150	150	150

* $p<.05$; ** $p<.01$

Tablo 22'ye göre, aile tutumları ile sosyal-duygusal gelişim arasındaki ilişki incelendiğinde; demokratik tutumun ($r_{150}=.396^{**}$; $p=.000$) sosyal-duygusal gelişim ile arasında pozitif yönde; otoriter tutumun ($r_{150}=-.179^{*}$; $p=.028$) ise sosyal duygusal gelişim ile arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Ancak aşırı koruyucu tutum ($r_{150}=-.030$; $p=.720$) ve izin verici tutumun ($r_{150}=-.031$; $p=.709$) sosyal-duygusal gelişim ile arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Bu bulgu,

demokratik aile tutumunun çocuğun sosyal-duygusal gelişimi ile pozitif yönlü; otoriter aile tutumunun ise çocuğun sosyal-duygusal gelişimi il negatif yönlü ilişkili olduğunu göstermektedir.

Tablo 23. Aile Tutumlarının Sosyal-Duygusal Gelişim Üzerindeki Etkisi

Bağımsız Değişkenler	**B**	**S.H.**	***β***	**t**	***p***
Demokratik Tutum	1.08	.23	.39	4.78	.000**
Otoriter Tutum	-.24	.39	-.05	-.61	.54
Aşırı Koruyucu Tutum	-.20	.28	-.06	-.71	.48
İzin Verici Tutum	.02	.37	.01	.05	.96
$R=.41$; $R^2=.16$; $\Delta R^2=.14$; $F_{(4,145)}=7.13$; $p=.000$					

* $p<.05$; ** $p<.01$

Tablo 23'e göre, aile tutumlarının sosyal-duygusal gelişim üzerindeki etkisine yönelik kurulan model incelendiğinde; sonucun anlamlı olduğu bulunmuştur ($F_{(4,145)}=7.13$; $p=.000$). Ayrıca, aile tutumlarının sosyal-duygusal gelişim varyansının %14'ünü açıkladığı belirlenmiştir ($\Delta R^2=.14$).

Aile tutumlarının sosyal-duygusal gelişim üzerindeki bağımsız etkisi incelendiğinde; demokratik tutumun ($\beta=.39$; $p=.000$) sosyal-duygusal gelişim üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu bulgusu elde edilmiştir. Ancak otoriter tutum ($\beta=-.05$; $p=.54$), aşırı koruyucu tutum ($\beta=-.06$; $p=.48$) ve izin verici tutumun ($\beta=.01$; $p=.96$) sosyal-duygusal gelişim üzerinde bağımsız olarak bir etkiye sahip olmadığı elde edilmiştir. Bu bulgu, demokratik aile tutumunun çocuğun sosyal-duygusal gelişimi üzerinde anlamlı etkiye sahip olduğunu göstermektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TARTIŞMA

Bu bölümde, okul öncesi dönemde aile tutumlarının çocukların sosyal-duygusal gelişimi üzerindeki etkisinin incelenmesine dair yürütülen bu çalışmanın sonuçları tartışılmıştır. Bu doğrultuda, araştırma kapsamında elde edilen sonuçların literatür ile mukayese edilerek kıyaslanmıştır.

4.1. Aile Tutumuna Yönelik Sonuçların Tartışılması

Bu araştırma kapsamında öncelikle, aile tutumlarının demografik değişkenlere dayalı karşılaştırılması yapılmıştır. Bu doğrultuda; çocuk cinsiyeti, çocuk yaşı, ebeveyn cinsiyeti, ebeveyn yaşı, ebeveyn medeni durumu, ebeveyn öğrenim durumu, ebeveyn çalışma durumu ve aile tipi doğrultusunda mukayese edilmiştir. Yapılan mukayeselerde birtakım anlamlı sonuçlar elde edilmiştir. Örneğin; çocuk cinsiyeti bağlamında otoriter tutumda erkeklerin puanı kızların puanından; çocuk yaşı bağlamında demokratik tutum, otoriter tutum ve aşırı koruyucu tutumda 60-72 aylıkların puanı 36-48 ay ve 48-60 aylıkların puanından; ebeveyn cinsiyeti bağlamında demokratik tutumda annelerin puanı babaların puanından; izin verici tutumda babaların puanı annelerin puanından; ebeveyn medeni durum bağlamında otoriter tutumda bekarların puanı evlilerin puanından; ebeveyn çalışma durumu bağlamında ise aşırı koruyucu tutumda çalışmayanların puanı çalışanların puanından anlamlı düzeyde yüksek olduğu sonucu elde edilmiştir. Buna rağmen ebeveyn yaşı, ebeveyn öğrenim durumu ve aile tipine dayalı olarak anlamlı bir sonuç elde edilememiştir.

Aile tutumları üzerine yürütülen araştırmalar incelendiğinde, pek çok çalışmanın ulaştığı sonuçlar doğrultusunda bu çalışma ile örtüştüğü bulunmuştur. Örneğin; Karabulut-Demir (2007) tarafından yürütülen araştırmada, demokratik tutum puanın ebeveyn cinsiyetine göre anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu doğrultuda, annelerin demokratik tutum puanı babaların demokratik tutum puanından daha yüksek bulunmuştur. Aynı sonucun bu araştırmada da tespit edilmiş olması Karabulut-Demir (2007)'in araştırması ile bu çalışmanın uyumlu olduğunu göstermektedir. Ayrıca, Uykan ve Akkaynak (2019)'ın araştırmasında da bu

çalışmaya benzer olarak çocuk cinsiyetinin otoriter tutumda anlamlı farklara sebebiyet verdiği belirlenmiştir. Ek olarak, Aydoğdu ve Dilekmen (2016)'in araştırmasında da bu araştırmaya benzer olarak ebeveyn yaşının demokratik, otoriter, aşırı koruyucu ve izin verici tutumda anlamlı bir fark oluşturmadığının tespit edilmesi bu araştırmayı desteklemesi bakımından önem arz etmektedir. Nitekim pek çok araştırma da elde ettiği sonuçlar kapsamında bu çalışmayı desteklemektedir (Afat, 2013; Gökkaya, 2020; Sak vd., 2015). Bu bağlamda, araştırma sonuçları literatür ile paralellik göstermektedir.

Yurt dışındaki araştırmalar incelendiğinde, yürütülen pek çok çalışmanın bu çalışmaya ait sonuçları desteklediği belirlenmiştir. Örneğin; Yang ve Shin (2008) tarafından yürütülen araştırmada aile tutumlarının ebeveyn yaşına göre anlamlı bir değişiklik göstermediği ifade edilmiştir. Ayrıca, Lee ve Won-Han (2011) tarafından yürütülen araştırmada ise aile tipine bağlı olarak ebeveyn tutumlarında anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir. Nitekim bu sonuç, Glasyuv ve Mitina (2018) tarafından yürütülen araştırmada da desteklenmiştir. Bu doğrultuda, araştırmanın aile tutumları üzerine elde ettiği sonuçların hem yerli hem de yabancı literatür ile uyum gösterdiği söylenebilir.

4.2. Sosyal-Duygusal Gelişime Yönelik Sonuçların Tartışılması

Bu araştırma kapsamında, sosyal-duygusal gelişimin demografik değişkenlere dayalı karşılaştırılması yapılmıştır. Bu doğrultuda; çocuk cinsiyeti, çocuk yaşı, ebeveyn cinsiyeti, ebeveyn yaşı, ebeveyn medeni durumu, ebeveyn öğrenim durumu, ebeveyn çalışma durumu ve aile tipi doğrultusunda mukayese edilmiştir. Yapılan mukayeselerde birtakım anlamlı sonuçlar elde edilmiştir. Örneğin; sosyal-duygusal gelişim puanları ebeveyn öğrenim durumundan hareketle karşılaştırıldığında; toplam puan ile fiziksel saldırganlık, ilişkisel saldırganlık ve depresif duygulanım boyutlarında ilköğretim mezunlarının puanı, lise ve üniversite mezunlarından; üniversite mezunlarının puanı lise mezunlarının puanından anlamlı düzeyde yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, ebeveyn çalışma durumu bağlamında ise; ilişkisel saldırganlık ve depresif duygulanım boyutlarında çalışmayanların puanı çalışanların puanından anlamlı düzeyde yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ancak

çocuk cinsiyeti, çocuk yaşı, ebeveyn cinsiyeti, ebeveyn yaşı, ebeveyn medeni durumu ve aile tipine göre anlamlı sonuçlar bulunamamıştır.

Sosyal-duygusal gelişim üzerine yürütülen araştırmalar ele alındığında; bu değişkenin çok sık incelenmediği ve bu konuda yürütülen araştırmaların sınırlı sayıda olduğu bulunmuştur. Ancak yine de pek çok çalışmanın ulaştığı sonuçlar bakımından bu araştırmanın sonuçlarını desteklediği belirlenmiştir. Örneğin; Ceylan ve Ömeroğlu (2012) tarafından yürütülen araştırmada yaratıcı drama etkinliği alan çocukların sosyal-duygusal gelişimleri değerlendirilmiştir. Yapılan değerlendirmeye bağlı olarak hem çocuk cinsiyeti hem çocuk yaşı hem de ebeveyn yaşına bağlı olarak anlamlı bir sonuç elde edilememiştir. Dolayısıyla, Ceylan ve Ömeroğlu (2012)'nun araştırmasıyla bu çalışmanın birbirlerini desteklediği söylenebilir. Ayrıca, Abbastürnüklü (2004) tarafından yürütülen araştırmada da ebeveynlerin çalışma durumlarının çocukların sosyal-duygusal gelişimleri üzerinde etkili olabileceği belirtilmiştir. Akarsu ve Mutlu (2007)'nun araştırması ise ebeveyn çalışma durumuna bağlı olarak çocukların sosyal-duygusal gelişimlerinin değişiklik gösterebileceğini ifade etmektedir. Nitekim başka araştırmalarda da bu araştırmaları destekler nitelikte sonuçlara varılmıştır (Çiftçi ve Balat, 2018; Kandır ve Alpan, 2008;). İlgili araştırmalardan hareketle, literatürde yer alan çalışmaların büyük oranda bu araştırmanın sonuçları ile uyumlu olduğu çıkarımı yapılabilir.

Yurt dışında yapılan araştırmalar incelendiğinde, bu çalışma ile paralel sonuçlu araştırmalar belirlenmiştir. Örneğin; Cavanagh ve Huston (2008)'un araştırmasında sosyal-duygusal gelişimin aile tipi kapsamında anlamlı fark göstermediği belirlenmiştir. Ayrıca, Knight ve Goodnow (1988) tarafından yürütülen araştırmada da hem çocuk cinsiyeti hem de çocuk yaşının sosyal-duygusal gelişimde anlamlı bir farka sebebiyet vermediği tespit edilmiştir. Ayrıca, farklı araştırmalarda da benzer sonuçlar bulunup bu çalışmanın bulguları desteklenmiştir (Glascoe ve Sandler, 1995; Mensah ve Kiernan, 2010). Bu doğrultuda, araştırmanın sosyal duygusal gelişim üzerine elde ettiği sonuçların hem yerli hem de yabancı literatür ile uyum gösterdiği söylenebilir.

Sosyal-duygusal gelişim üzerine yürütülen bazı araştırmalar, ulaştıkları sonuçlar bakımından bu çalışma ile ayrışmaktadır. Örneğin; Durualp (2019) tarafından yapılan araştırmada, sosyal duygusal gelişimin çocuk cinsiyetine bağlı

olarak anlamlı bir fark gösterdiği belirtilmiştir. Bu doğrultuda elde edilen sonuçlarda, kızların erkeklere göre daha yüksek puan aldığı ifade edilmiştir. Ancak bu çalışma kapsamında çocuk cinsiyeti özelinde anlamlı bir sonuç elde edilememesi, her iki araştırmanın bu sonuç özelinde farklılık gösterdiğini işaret etmektedir. Ayrıca, Turaşlı ve Zembat (2013)'ın araştırmasında da ebeveyn öğrenim durumuna göre anlamlı sonuçlar elde edilememiştir. Bu doğrultuda, Turaşlı ve Zembat (2013)'ın araştırmasının da ebeveyn öğrenim durumu özelinde bu çalışma ile farklılaştığı söylenebilir. Ancak, bu çalışmaların hem az sayıda olup istisnai örnekler şeklinde değerlendirilebilmesi hem de farklı zaman ve mekanlarda farklı örneklemlerin katılımıyla gerçekleştirilmesi, sosyal-duygusal gelişim üzerine yürütülen araştırmalar genel olarak bu çalışmaya ait sonuçları desteklediği gerçeğini değiştirmeyecek niteliktedir.

4.3. Aile Tutumlarının Sosyal-Duygusal Gelişim Üzerindeki Etkisine Yönelik Sonuçların Tartışılması

Bu araştırmanın temel amacı, okul öncesi dönemde yer alan çocuklarda aile tutumlarının sosyal-duygusal gelişim üzerindeki etkisinin değerlendirilmesidir. Bu doğrultuda, aile tutumları ile sosyal-duygusal gelişim arasındaki ilişki pearson korelasyon analizi; aile tutumunun sosyal-duygusal gelişim üzerindeki etkisi ise çoklu regresyon analizi ile değerlendirilmiştir. Aile tutumları ile sosyal-duygusal gelişim arasındaki ilişki incelendiğinde; demokratik tutumun sosyal-duygusal gelişim ile arasında pozitif yönde; otoriter tutumun ise sosyal duygusal gelişim ile arasında negatif yönde anlamlı ilişkisi olduğu sonucu bulunmuştur. Ancak aşırı koruyucu tutum ve izin verici tutumun sosyal-duygusal gelişim ile arasında anlamlı bir sonuç bulunamamıştır. Ayrıca, aile tutumlarının sosyal-duygusal gelişim üzerindeki etkisine yönelik kurulan model incelendiğinde; sonucun anlamlı olduğu bulunmuştur. Ayrıca, demokratik tutumun sosyal-duygusal gelişim üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu sonucu elde edilmiştir. Ancak otoriter tutum, aşırı koruyucu tutum ve izin verici tutumun sosyal-duygusal gelişim üzerinde bağımsız olarak bir etkiye sahip olmadığı sonucu elde edilmiştir.

İlgili literatür incelendiğinde; sosyal duygusal gelişimin aile tutumları ile ortak bir zeminde buluşturulduğu bir araştırmanın mevcudiyeti halihazırda

bulunamamıştır. Buna göre, sosyal duygusal gelişimi; eğitsel oyun (Kacır, 2015), kişilerarası problem çözme becerileri (Dalkılıç, 2014), değerler eğitimi (İpek, 2014), annelerinin çocuk yetiştirme tutumları (Gökçe, 2013), eğitici drama uygulamaları (Güner, 2008), çalışan ve çalışmayan annelerin çocuk yetiştirme tutumları (Şentürk, 2007), ailenin örgütsel ve yapısal niteliği (Işık, 2007), öğretmen-çocuk ve akran ilişkileri (Wang vd., 2016), çekingenlik ve çocuk-öğretmen ilişkileri (Sette vd., 2014), çocukların duygu düzenlemeleri (Dennis ve Kelemen, 2009), okulöncesi dönemde çekingenlik ve kardeş ilişkileri (Graham ve Coplan, 2012) ile gibi değişkenlere dayalı olarak incelendiği görülmektedir.

Literatürde yer alan araştırmalar bir bütün olarak değerlendirildiğinde; bu araştırmada elde edilen sonuçların literatüre çeşitlilik katıp alanyazında yer alan sonuçları zenginleştirmesi açısından önemlidir. Buna ek olarak, bu çalışmadan elde edilen bilgiler; okulöncesi dönemde aile tutumlarının çocuğun sosyal duygusal gelişimine etkilerinin öneminin anlaşılmasına katkıda bulunmak anlamında faydalı olması ve bundan sonraki çalışmalarda diğer araştırmacılara yol gösterici nitelikte olacak olması kapsamında önem arz etmektedir.

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Bu bölümde, okul öncesi dönemde aile tutumlarının çocukların sosyal-duygusal gelişimi üzerindeki etkisinin incelenmesine ilişkin yürütülen bu çalışmada elde edilen sonuçlara yer verilmiştir. İlgili sonuçların özeti şöyledir:

1. Aile tutumları çocuk cinsiyetine göre karşılaştırıldığında; demokratik tutum, aşırı koruyucu tutum ve izin verici tutumda anlamlı bir sonuç elde edilememiştir. Ancak otoriter tutumda erkeklerin puanı kızların puanından anlamlı düzeyde yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
2. Araştırma sonunda, aile tutumları çocuk yaşına göre incelendiğinde; demokratik tutum, otoriter tutum ve aşırı koruyucu tutumda 60-72 aylıkların puanı 36-48 ay ve 48-60 aylıkların puanından anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlenmiştir. Ancak izin verici tutumda anlamlı bir sonuç bulunamamıştır.
3. Katılımcıların aile tutumları ebeveyn cinsiyetinden hareketle karşılaştırıldığında; otoriter tutum ve aşırı koruyucu tutumda anlamlı bir sonuç elde edilememiştir. Ancak demokratik tutumda annelerin puanı babaların puanından; izin verici tutumda babaların puanı annelerin puanından anlamlı düzeyde yüksek olduğu sonucuna varılmıştır.
4. Aile tutumları ebeveyn yaşından hareketle mukayese edildiğinde; demokratik tutum, otoriter tutum, aşırı koruyucu tutumda ve izin verici tutumda anlamlı bir sonuca ulaşılamamıştır.
5. Aile tutumlarında ebeveyn medeni durumu etkisi incelendiğinde; demokratik tutum, aşırı koruyucu tutum ve izin verici tutumda anlamlı sonuç bulunamamıştır. Ancak otoriter tutumda bekarların puanı evlilerin puanından anlamlı düzeyde yüksek olduğu sonucuna varılmıştır.
6. Örneklem grubunun aile tutumları ebeveyn öğrenim durumundan hareketle karşılaştırıldığında; demokratik tutum, otoriter tutum, aşırı koruyucu tutumda ve izin verici tutumda anlamlı bir sonuç bulunamamıştır.

7. Aile tutumları ebeveyn çalışma durumundan hareketle karşılaştırıldığında; demokratik tutum, otoriter tutum ve izin verici tutumda anlamlı bir sonuç bulunamamıştır. Ancak aşırı koruyucu tutumda çalışmayanların puanı çalışanların puanından anlamlı düzeyde yüksek olduğu sonucu elde edilmiştir.
8. Aile tutumları aile tipinden hareketle karşılaştırıldığında; demokratik tutum, otoriter tutum, aşırı koruyucu tutumda ve izin verici tutumda anlamlı sonuç edinilememiştir.
9. Sosyal-duygusal gelişim puanları çocuk cinsiyetinden hareketle karşılaştırıldığında; toplam puan ile fiziksel saldırganlık, olumlu sosyal davranış, ilişkisel saldırganlık ve depresif duygulanım boyutlarında anlamlı bir sonuca varılamamıştır.
10. Katılımcıların sosyal-duygusal gelişim puanları çocuk yaşından hareketle karşılaştırıldığında; toplam puan ile fiziksel saldırganlık, olumlu sosyal davranış, ilişkisel saldırganlık ve depresif duygulanım boyutlarında anlamlı bir sonuç elde edilememiştir.
11. Sosyal-duygusal gelişim puanları ebeveyn cinsiyetinden hareketle mukayese edildiğinde; toplam puan ile fiziksel saldırganlık, olumlu sosyal davranış, ilişkisel saldırganlık ve depresif duygulanım boyutlarında anlamlı sonuç bulunamamıştır.
12. Örneklem grubunun sosyal-duygusal gelişim puanları ebeveyn yaşından hareketle karşılaştırıldığında; toplam puan ile fiziksel saldırganlık, olumlu sosyal davranış, ilişkisel saldırganlık ve depresif duygulanım boyutlarında anlamlı sonuçlar elde edilememiştir.
13. Sosyal-duygusal gelişim puanları ebeveyn medeni durumundan hareketle karşılaştırıldığında; toplam puan ile fiziksel saldırganlık, olumlu sosyal davranış, ilişkisel saldırganlık ve depresif duygulanım boyutlarında anlamlı sonuç bulunamamıştır.
14. Sosyal-duygusal gelişim puanları ebeveyn öğrenim durumundan hareketle karşılaştırıldığında; toplam puan ile fiziksel saldırganlık, ilişkisel saldırganlık ve depresif duygulanım boyutlarında ilköğretim mezunlarının

puanı, lise ve üniversite mezunlarından; üniversite mezunlarının puanı lise mezunlarının puanından anlamlı düzeyde yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ancak olumlu sosyal davranış boyutunda anlamlı sonuç bulunamamıştır.

15. Katılımcıların sosyal-duygusal gelişim puanları ebeveyn çalışma durumundan hareketle karşılaştırıldığında; toplam puan ile fiziksel saldırganlık ve olumlu sosyal davranış boyutlarında anlamlı sonuç bulunamamıştır. Ancak ilişkisel saldırganlık ve depresif duygulanım boyutlarında çalışmayanların puanı çalışanların puanından anlamlı düzeyde yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
16. Sosyal-duygusal gelişim puanları aile tipinden hareketle karşılaştırıldığında; toplam puan ile fiziksel saldırganlık, olumlu sosyal davranış, ilişkisel saldırganlık ve depresif duygulanım boyutlarında anlamlı bir sonuç bulunamamıştır.
17. Aile tutumları ile sosyal-duygusal gelişim arasındaki ilişki incelendiğinde; demokratik tutumun sosyal-duygusal gelişim ile arasında pozitif yönde; otoriter tutumun ise sosyal duygusal gelişim ile arasında negatif yönde anlamlı ilişkisi olduğu sonucu bulunmuştur. Ancak aşırı koruyucu tutum ve izin verici tutumun sosyal-duygusal gelişim ile arasında anlamlı bir sonuç bulunamamıştır.
18. Aile tutumlarının sosyal-duygusal gelişim üzerindeki etkisine yönelik kurulan model incelendiğinde; sonucun anlamlı olduğu bulunmuştur. Ayrıca, demokratik tutumun sosyal-duygusal gelişim üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu sonucu elde edilmiştir. Ancak otoriter tutum, aşırı koruyucu tutum ve izin verici tutumun sosyal-duygusal gelişim üzerinde bağımsız olarak bir etkiye sahip olmadığı sonucu elde edilmiştir.

Bu araştırmanın konusu, okul öncesi dönemde aile tutumlarının çocukların sosyal-duygusal gelişimi üzerindeki etkisinin incelenmesidir. Araştırma konusu göz önüne alındığında, ileride benzer konularda çalışma yürütecek araştırmacılara bazı öneriler verilebilir:

1. Bu araştırmada yer alan bağımlı değişkenler aile tutumlarıyla sosyal-duygusal gelişimdir. Daha sonra yürütülecek araştırmalarda bu değişkenlere ilaveten; okul tutumu, dil gelişimi vb. gibi değişkenler de incelemeye alınabilir.
2. Bu araştırma, tarama modelinde planlanmıştır. İleride benzer konulu çalışmalar yapacak araştırmacılara deneme modeli de önerilebilir. Bu sayede, aile tutumlarıyla sosyal-duygusal gelişime etki eden bağımsız faktörler derinlemesine ele alınabilir.
3. Bu araştırmanın evreni okul öncesi dönemde yer alan çocuklarla sınırlıdır. İleride benzer konularda yapılacak çalışmalara başka gruplar özelinde inceleme yapılması önerilebilir.
4. Bu araştırmada edinilen bulgular anket yöntemiyle elde edilmiş nicel bulgulardır. Daha sonra yapılacak araştırmalarda katılımcı gruplarıyla görüşmeler de yapılıp nitel bulgulara ulaşılabilir. Bu sayede nicel bulguların nitel bulgular ile desteklenmesi sağlanmış olur.
5. Ailelerin otoriter tutum yerine demokratik tutum sergilemelerine yönelik çalışmalar yapılabilir. Bu doğrultuda, belediyeler ve ilgili kurumlarca seminerler verilip aileler bilinçlendirilebilir.

KAYNAKÇA

Abbastürnüklü, Y. D. (2004). Okullarda sosyal ve duygusal öğrenme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 37(37), 136-152.

Afat, N. (2013). Çocuklarda üstün zekânın yordayıcı olarak ebeveyn tutumları. *HAYEF Journal of Education*, 10(1), 155-168.

Akarsu, Ö. ve Mutlu, B. (2017). Üstün yetenekli çocukları anlamak: Çocukların sosyal ve duygusal sorunları. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, *7*(2), 112-116.

Akduman, G. (2017). *Sosyal gelişim: Erken çocukluk dönemi gelişim*. Ankara: Vıze Yayıncılık.

Atlı, S. ve Baran G (2019). *Gelişimin desteklenmesi: Erken çocukluk döneminde gelişim*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Aydoğdu, F. ve Dilekmen, M. (2016). Ebeveyn tutumlarının çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi,* 11(2), 569-585..

Başal, H. A. (2003). *Nasıl mutlu bir çocuk yetiştirebilirim?* İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

Başal, H. A., Bağçeli Kahraman, P., Taner Derman, M., Kahraman Ö. ve Sümer H. (2014). Otoriter ve demokratik tutuma sahip ebeveynleri olan 5-6 yaş çocuklarının evcilik oyunlarında üstlendikleri roller. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 3(2), 384-409.

Baumrind, D. (1966). The effects of authoritative parental control on child behaviors. Child Development, 37, 887- 907. https://doi.org/10.2307/1126611

Berk, L. E. (2013). *Bebekler ve çocuklar*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Berksun, O. E. ve Sayar G. H. (2013). *Aile ve eş terapileri*. Ankara: Detay Yayıncılık.

Bilgin, O. (2011). *Ergenlerde özgüven düzeyinin bazı değişkenler açısından incelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi.

Buluş, M. ve Samur, Ö. A. (2017). Beş-altı yaş çocuklarının sosyal duygusal uyumunu yordama da ebeveyn benlik saygısı, temel ihtiyaçları ve öz yeterliğin rolü. *PAU Eğitim Fakültesi Dergisi*, 41, 105-116.

Büyükbaykal, G. (2007). Televizyonun çocuklar üzerindeki etkileri. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi,* 0(28), 31-44.

Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı: İstatistik, araştırma deseni, SPSS uygulamaları ve yorum*. (12. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Cankardas, S. (2019). Kadın ve erkeklerde olumsuz değerlendirilme korkusunun belirlenmesinde algılanan ebeveyn tutumları ve benlik saygısının rolü. *Psikoloji Çalışmaları*, 39(1), 79-97.

Cavanagh, S. E., & Huston, A. C. (2008). The timing of family instability and children's social development. *Journal of Marriage and Family, 70*(5), 1258-1270.

Cengiz, Ö. (2021). *Üniversite öğrencilerinin öz-şefkat düzeylerinin algılanan annebaba tutumu, alkol kullanımı ve risk alma değişkenleri açısından incelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi.

Ceylan, Ş. veÖmeroğlu, E. (2012). Yaratıcı drama eğitimi alan ve almayan 60-72 aylar arasındaki çocukların sosyal-duygusal davranışlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Kastamonu Education Journal*, *20*(1), 63-80.

Crick, N. R., Casas, J. F. ve Mosher, M. (1997). Relational and Overt Aggression in Preschool. *Developmental Psychology*. 33(4), 579-588.

Cüceloğlu, D. (2000). *Yeniden insan insana*. İstanbul: Remzi Kitapevi.

Çağdaş, A. (1997). *İletişim dilinin 4-5 yaş çocuklarının sosyal gelişimine etkileri*. Doktora tezi, Selçuk Üniversitesi.

Çapulcuoğlu, U. ve Gündüz, B. (2013). Öğrenci tükenmişliğini yordamada stresle başa çıkma, sınav kaygısı, akademik yetkinlik ve anne-baba tutumları. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi,* 3(1), 201-218.

Çelik, İ. (2014). Ortaokul öğrencilerinin özgüven düzeyinin bazı değişkenler açısından değerlendirilmesi Afyonkarahisar örneği. Yüksek Lisans Tezi. Türk Hava Kurumu Üniversitesi.

Çiftçi, H. A. ve Balat, G. U. (2018). Sosyal-duygusal gelişim değerlendirme ölçeği: 48-66 aylık çocuklar için uyarlama çalışması. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(3), 74-87.

Çorapçı, F., Aksan, N., Arslan-Yalçın, D. ve Yağmurlu, B. (2010). Okul öncesi dönemde duygusal, davranışsal ve sosyal uyum taraması: sosyal yetkinlik ve davranış değerlendirme-30 ölçeği. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 17 (2), 63-74.

Dalkılıç, N. M. (2014). *Okul öncesi eğitime devam eden çocukların kişiler arası problem çözme becerileri ile sosyal duygusal uyumlarının karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi.

Damar, S. B. (2015). *Üniversite öğrencilerinde anne- baba tutumu ve benlik saygısı ile umutsuzluk düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Üsküdar Üniversitesi.

Demir E (2016). *Oyun temelli baba-bebek etkileşim programının baba ve bebek davranışları üzerindeki etkisinin incelenmesi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi.

Dennis, T. A. ve Kelemen, D. A. (2009). Preschool Children's views on emotion regulation: Functional associations and implications for social-emotional adjustment. *Int J. Behav Dev*, 33(3), 243-252.

Dursun, A. (2010). *Okul öncesi dönemdeki çocukların davranış problemleriyle annebaba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi.

Durualp, E. (2019). Ergenlerin sosyal duygusal öğrenme becerilerinin cinsiyet ve sinifa göre incelenmesi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, *8*(26), 13-25.

Duy, B. ve Yıldız, M. A. (2014). Ergenler için duygu düzenleme ölçeğinin Türkçe'ye uyarlanması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5(41), 23-35.

Erözkan, A. (2012). Ergenlerde kaygı duyarlığı ve ebeveyn tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12 (1), 43-57.

Fraenkel, J. R. ve Wallen, N. E. (2006). *How to design and evaluate research in education.* New York: Mc-Graw-Hill International Edition.

Gauvaın, M. ve Parke, R. D. (2010). *Socialization. handbook of culturel development psychology.* NY: Psychology Press.

Genç, Y. (2016). *Üniversite sınavına hazırlanan öğrencilerde sınav kaygısını etkileyen faktörler.* İstanbul..

George, D. ve Mallery, M. (2010). *SPSS for windows step by step: A simple guide and reference*. Boston: Pearson.

Glascoe, F. P. ve Sandler, H. (1995). Value of parents' estimates of children's developmental ages. *The Journal of pediatrics*, *127*(5), 831-835.

Galasyuk, I. N. ve Mitina, O. V. (2018). Parental Attitude in Families with a Special Child. *Psychological Science & Education*, *23*(4).

Gökçe, F. (2013). *5-6 yaş çocuklarının sosyal duygusal uyumları ile annelerin çocuk yetiştirme tutumlarının incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi.

Gökkaya, A. (2020). *Anne babaların, enneagram bilgisi, ebeveyn tutumları ve affedicilik düzeylerinin bazı değişkenlere göre ıncelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi.

Gölçek, S. (2020). *Lise öğrencilerinin anne baba tutumları ile sınav kaygısı arasındaki ilişki: akademik başarıya ilişkin bilişsel çarpıtmalarının aracı rolü.* Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi.

Gönen, G. (2014). *Algılanan anne baba tutumunun üniversite öğrencilerinin bilişsel çarpıtmaları ve kişilik yapıları ile ilişkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi.

Graham, A. A. ve Coplan, J. R. (2012). Shyness, sibling relationships and young children's socioemotional Adjustment at preschool. *Journal of Research in Childhood Education,* 26 (4), 435-449.

Gülay, H., Akman B (2009). *Okul öncesi dönemde sosyal beceriler*. Ankara: Pegem Yayıncılık.

Güler, D. ve Çakır, G. (2013). Lise son sınıf öğrencilerinin sınav kaygısını yordayan değişkenlerin incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi,* 4 (39), 82-94.

Güner, A. Z. (2008). *Eğitici drama uygulamalarının 5-6 yaş grubu çocukların sosyalduygusal uyumlarına etkisinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Hanımoğlu, E. (2010). *Seviye belirleme sınavına girecek olan ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinde sınav kaygısı, mükemmeliyetçilik ve anne- baba tutumu arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi.

Hesari, N., K. ve Hejazi, E. (2011). The mediating role of self esteem in the relationship between the authoritative parenting style and aggression. *Procedia - Social and Behavioral Sciences,* 30, 1724-1730.

Hudson, J. L. ve Rapee, R. M. (2000). The origins of social phobia. *Behavior Modification,* 24, 102-129.

Hyesoo, K. ve Gim Chungh, R., H. (2003). Relationship of recalled parenting style to self-perception in Korean American collage students. *The Journal Of Genetic Psychology,* 164(4), 481-492.

Işık, M. (2007). *Anasınıfına devam eden beş-altı yaş çocuklarına sosyal uyum ve beceri ölçeğinin uyarlanması ve uygulanması*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi.

İpek, E. (2014). Beş yaş çocuklarına verilen değerler eğitimi programının sosyal duygusal uyum düzeylerine etkisinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi.

Kacır, O. (2015). *Okul öncesi 60-72 aylık dönem çocuğunun sosyal duygusal uyumda eğitsel oyunun etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.

Kağıtçıbaşı, Ç. (2010). *Benlik, aile ve insan gelişimi: Kültürel psikoloji*. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.

Kandır, A. ve Alpan, Y. (2008). Okul öncesi dönemde sosyal- duygusal gelişime anne- baba davranışlarının etkisi. *Aile ve Toplum Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi,* 4 (14), 33-38.

Karabulut-Demir, E. (2007). *Ebeveyn tutum ölçeği (ETÖ).* Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi.

Karasan, S. (2015). *Bireylerin ebeveynlerinin göstermiş oldukları ebeveyn tutumları ile sahip oldukları düşünme stilleri arasındaki ilişki*. Yüksek Lisans Tezi. Haliç Üniversitesi.

Kaya, A., Bozaslan, H. ve Genç, H. (2012). Üniversite öğrencilerinin anne-baba tutumlarının problem çözme becerilerine, sosyal kaygı düzeylerine ve akademik başarılarına etkisi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi,* 18, 208-225.

Kılıçgün, Y. M. (2015). *Sosyal gelişim: erken çocukluk döneminde gelişim*. Ankara: Eğiten Kitap.

Knight, R. A., & Goodnow, J. J. (1988). Parents' beliefs about influence over cognitive and social development. *International Journal of Behavioral Development*, *11*(4), 517-527.

Korkmaz, İ. (2012). *Sosyal öğrenme kuramı eğitim psikolojisi*. Ankara: Pegem Akademi.

Kul, S. (2014). Uygun istatistiksel test seçim kılavuzu, guideline for suitable statistical test selection. *Plevra Bülteni, 8(2),* 26-29.

Kunal, O. (2014). *Benlik saygısı, yaşam için bir pasaport*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Küçüker, B. (2018). *7.-8. sınıf özel okul öğrencilerinin sınav kaygısı ile ana baba tutumları ve mükemmeliyetçi kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi.

Küçükturan, G. ve Keleş S (2019). *Sosyal duygusal gelişim*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Lee, H. ve Han, J. W. (2021). Analysis of parenting attitude types and influencing factors of Korean parents by using latent transition analysis. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, *18*(14), 7394.

Meb (2014). *Çocuk gelişimi ve eğitimi: Animasyon ve çocukla iletişim*. İstanbul.

Meggıtt, C. (2012). *Çocuk gelişimini anlamak*. İstanbul: Optimist Yayıncılık.

Mensah, F. K. ve Kiernan, K. E. (2010). Parents' mental health and children's cognitive and social development: families in England in the Millennium

Cohort Study. *Social psychiatry and psychiatric epidemiology*, *45*, 1023-1035.

Merter, M. (2014). *Nefs psikolojisi ve rüyaların dili*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.

Oral, Y. (2015). *Sosyal gelişim: Erken çocukluk döneminde gelişim*. Ankara: Vıze Yayıncılık.

Ömeroğlu E, Büyüköztürk Ş, Aydoğan Y, Çakan M, Kılıç Çakmak E, Özyürek A, Gültekin Akduman G, Günindi Y, Kutlu Ö, Çoban A, Yurt Ö, Koğar H, Karayol S (2015). Okulöncesi sosyal beceri destek projesinde geliştirilen ölçme değerlendirme araç ve yöntemlerinin tanıtımı. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 2(1):74-83.

Özkafacı, A. A. (2012). *Annenin çocuk yetiştirme tutumu ile çocuğun sosyal beceri düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Arel Üniversitesi.

Pekşen Akça, R. (2012). Ana-babaların çocuk yetiştirmede aşırı koruyucu olmaları. *Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*, 29, 1-13.

Sak, R., Sak, İ. Ş., Atlı, S., & Şahin, B. (2015). Okul öncesi dönem: Anne baba tutumları. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *11*(3), 972-991.

Sette, S., Baumgartner, E. ve Schneider, B.H. (2014). Shyness, child-teacher relaitonship, and socio-emotional adjustment in a sample Italian preschool-aged children. *Infant and Child Development*, 23, 323-332.

Sezer, Ö., ve Oğuz, V. (2010). Üniversite öğrencilerinde kendilerini değerlendirmelerinin anne baba tutumları ve bazı sosyodemografik değişkenler açısından incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 18(3), ss. 743-758.

Sezer, Ö. (2010). Ergenlerin kendilik algılarının anne baba tutumları ve bazı faktörlerle ilişkisi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(1). 1-19.

Shaffer, D. ve Kipp, K. (2014). *Developmental psychology: Childhood and adolescence. cengage learning.* California: Belmont.

Sımsıkı, H. (2011). *Baba katılımının ebeveyn tutumu, bağlanma stili ve çift uyumu açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi.

Steinberg, L., Darling, N. E. ve Fletcher, A. C. (1995). *Authoritative parenting and adolescent adjustment: An ecological journey.* American Psychological Association.

Şahin, S. (2012). 0-6 *yaş arası çocukların temel gelişim özellikleri: Fiziksel ve sosyal duygusal gelişim.*

Şahin, T., Cevher, F. ve Nilgün, F. (2015). Türk toplumunda aile çocuk ilişkilerine genel bir bakış, 775-790.

Şanlı, N. (2005). Çocukların problem çözme becerisini geliştirmek için. *Çoluk Çocuk Dergisi.* 9 (52): 20-21.

Şen, M. ve Arı, M. (2011). Reliability and validity study of the preschool social behavior scale - teacher form. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*; 44(2), 001-028.

Şengül, A.E, ve Yükselen, A. İ. (2015). *Bebeklikte sosyal ve duygusal gelişim: çocuk gelişimi bebeklik döneminde gelişim*. Ankara: Hedef CS Yayıncılık.

Şentürk, S. (2007). *5-6 yaş çocukların çalışan ve çalışmayan annelerinin çocuk yetiştirme tutumları ile bu çocukların sosyal-duygusal uyum düzeylerinin karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi.

Tabachnick, B. G. ve Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics*. (6th Edition). Boston: Pearson.

Toksöz, E. (2010). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin zorbalık eğilimleri ve aile tutumu arasındaki ilişkisi üzerine bir araştırma: Eskişehir ili örneği. Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi.

Turaşlı, N. K. ve Zembat, R. (2013). 6 yaş grubu çocuklarda "benlik algısını desteklemeye yönelik sosyal-duygusal hazırlık programının etkililiğinin incelenmesi. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, *2*(2).

Ulukaya, S. ve Bilge, F. (2014). Üniversite öğrencilerinde akademik ertelemenin yordayıcıları olarak aile bağlamında benlik ve ana-baba tutumları. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi,* 5(41), 89-102.

Uykan, E. ve Akkaynak, M. (2019). Ebeveyn tutumları ile çocukların öz düzenlemeleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 6(3), 1620-1644.

Yalçıntaş, M. (2019). *Fen bilimleri öğretiminde kuantum öğrenme modeli kullanmanın ilkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin akademik merak, kaygı, özyeterlik ve başarı düzeylerine etkisi.* Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi.

Yang, S. ve Shin, C. S. (2008). Parental attitudes towards education: What matters for children's well-being?. *Children and Youth Services Review*, *30*(11), 1328-1335.

Yavuzer, H. (2003). *Çocuk psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yavuzer, H. (2011). *Anne-baba ve çocuk.* İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yılmaz, Y. (2020). *5-6 yaş grubu çocuklarının sahip oldukları öz düzenleme becerileri ile anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi.

Yörükoğlu, A. (2000). *Çocuk ruh sağlığı: çocuk yetiştirme sanatı ve kişilik gelişimi.* İstanbul: Özgür Yayınları.

Yurtsever Kılıçgün M (2015). *Sosyal gelişim: Erken çocukluk döneminde gelişim* Ankara: Eğiten Kitap.

Yücel, Y. (2013). *Ortaokul öğrencilerinin algıladıkları anne baba tutumlarının, benlik saygısı ve öğrenilmiş çaresizlik ile ilişkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Arel Üniversitesi, İstanbul.

Zabun, E. (2011). *Dershaneye gitme, mükemmeliyetçilik, anne-baba tutumu ve sınav kaygısının öğrencilerin SBS başarılarını yordama gücü*. Yüksek Lisans Tezi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi.

Wang, C., Hatzigiangi, M., Shahaeian, A., Murray, E. ve Harrison, L.J. (2016). The combined effects of teacher-child and peer relationships on children's socialemotional adjustment. *Journal of School Psychology*, 59, 1-11.

Wellington, J. (2006). *Educational research: contemporary issues and practical approaches*. London: Continuum.

EKLER

EK-A: Etik Kurul Onayı

T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Etik Kurul Başkanlığı

ETİK KURUL KARAR ÖRNEĞİ

Toplantı No	Toplantı Tarihi	Toplantı Saati	Toplantı Yeri
2024 – 02	09.02.2024	14.00	Online

KARAR NO: 2024-02-134: Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Çocuk Gelişimi Tezli Yüksek Lisans Programı 221489027 numaralı Hande GÜMÜŞ' ün "Okulöncesi Dönemde Aile Tutumlarının Çocuğun Sosyal-Duygusal Gelişimindeki Etkilerinin İncelenmesi" konulu çalışması hakkında yapacağı anket sorularının, etik kurallara uygun olup olmadığını tespit etmek üzere, İGÜ Etik Kurulumuzun 12.01.2024 tarih ve 2024-01 sayılı toplantısında, İGÜ Etik Kurul Yönergesinin 12(1) maddesine göre değerlendirme yapmak üzere görevlendirilen öğretim elemanlarının raporları incelenmiş olup, ilgili çalışmada yer alan bilimsel araştırmanın etik kurallara uygun olduğuna oy birliği ile karar verildi.

ASLI GİBİDİR

Cihangir Mah. Şehit Jandarma Komando Er Hakan Öner Sokak No:1 34310 Avcılar / İSTANBUL
Tel: (+90212) 422 70 00 Faks: (+90212) 422 74 01
www.gelisim.edu.tr https://{birim}.gelisim.edu.tr {birim}@gelisim.edu.tr

EK-B: Belediye Uygulanabilirlik İzni

T.C.
İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYE BAŞKANLIĞI
İnsan Kaynakları ve Eğitim Dairesi Başkanlığı
Kalite ve Yönetim Sistemleri Şube Müdürlüğü

Sayı : E-80790574-622.01-2024.1150796 04.07.2024
Konu : Hande GÜMÜŞ

DAĞITIM YERLERİNE

İlgi : Çocuk Hizmetleri Şube Müdürlüğünün 28/6/2024 tarihli ve E-95121434-929-2024.964209 sayılı yazısı.

Kurumumuzda görev yapmakta olan Hande GÜMÜŞ'ün İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Çocuk Gelişimi bölümü yüksek lisans tezi kapsamında "*Okul Öncesi Dönemde Aile Tutumlarının Çocuğun Sosyal-Duygusal Gelişimindeki Etkilerinin İncelenmesi*" konulu çalışması için teşkilatımızda anket yapma talebini belirten ilgi yazı incelenmiştir.

Bahsi geçenin talebi Başkanlık Makamınca uygun görülmüştür.

Çalışması için biriminizi ziyaret edecek olan Hande GÜMÜŞ'e kişisel verilerin gizliliği ilkesine riayet edilerek 2 Ağustos 2024 tarihine kadar gerekli kolaylığın sağlanması, çalışmanın sonucunun Kalite ve Yönetim Sistemleri Şube Müdürlüğüne gönderilmesi beklenmektedir.

Gereğini rica ederim.

Kurtuluş GEMİCİOĞLU
Büyükşehir Belediye Başkanı a.
İnsan Kaynakları ve Eğitim Dairesi Başkanı V.

Dağıtım:
Çocuk Hizmetleri Şube Müdürlüğüne
Sayın Hande GÜMÜŞ
(hande.gumus@ogr.gelisim.edu.tr)

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Belge Doğrulama Kodu : 5f5f5025-5606-e444-1086-d21e612a7f46 Belge Doğrulama Adresi : https://www.turkiye.gov.tr/ibb-ebys

Kemalpaşa Mahallesi 15 Temmuz Şehitleri Caddesi No: 5 Fatih İstanbul
Telefon No: 2124551900 Faks No: 2124552638
e-Posta: elif.toy@ibb.gov.tr İnternet Adresi: https://www.ibb.istanbul
Kep Adresi: ibb@hs01.kep.tr
Bilgi için:Elif TOY
Raportör
Telefon No: 2124551675

EK-C: Kişisel Bilgi Formu

Sayın katılımcı; bu çalışma Okul Öncesi Dönemdeki Aile Tutumlarının Çocuğun Sosyal-Duygusal Gelişimindeki etkilerinin incelenmesi için yapılan bir tez çalışmasıdır. Çalışma gönüllülük esasına dayanmaktadır. Çalışmanın sonuçları sadece bilimsel amaçlarla kullanılacaktır. Çalışmaya katılanların kimlik bilgileri kesinlikle gizli tutulacaktır. Lütfen her bir ifadeyi dikkatle okuyup, size en çok uyanı işaretleyiniz. Lütfen hiçbir maddeyi boş bırakmayınız. Katılımınız ve araştırmaya yapmış olduğunuz katkılarınız için teşekkür ederiz.

1. Görüşülen kişi:
   - Anne ( )
   - Baba ( )
2. Yaşınız: ……..
3. Eğitim durumunuz:
   - İlkokul ( )
   - Ortaokul ( )
   - Lise ( )
   - Üniversite ( )
   - Lisansüstü ( )
4. Medeni durumunuz?
   - Bekar ( )
   - Evli ( )
   - Boşanmış ( )
5. Çalışma durumunuz?
   - Çalışıyorum ( )
   - Ücretli/ücretsiz izindeyim ( )
   - Çalışmıyorum ( )
6. Herhangi bir psikiyatrik hastalığınız var mı?
   - Hayır ( )
   - Evet ( ) (belirtiniz)…….

7. Kaç tane çocuğunuz var? ……

8. Aile yapınız:

Çekirdek aile ( ) Geniş aile ( ) Parçalanmış aile ( )

9. Çocuğunuzun yaşı (ay bazından):

- 36-48 ay ( )
- 48-60 ay ( )
- 60-72 ay ( )

10. Çocuğunuzun cinsiyeti:

- Kız ( )
- Erkek ( )

11. Çocuğunuz akranlarıyla bir aradayken gösterdikleri iş birliği ve anlaşmazlıklara çözüm yolları arar mı?

- Evet ( )
- Hayır ( )

12. Daha önce çocuğunuzda karşı gelme ve akran ilişkilerinde uyumsuz ve saldırgan davranışlar gözlemlediniz mi?

- Evet ( )
- Hayır ( )

13. Çocuğunuzda aşağıdakilerden hangilerini gözlemlediniz?

- Üzgün ( )
- Depresif duygu ( )
- Çekingen ( )
- Saldırgan ( )
- Endişeli ( )
- Hiç biri ( )

14. Çocuğunuzun size bağımlılığını 1'den 5'e kadar puanlayınız.

1 ( ) 2 ( ) 3 ( ) 4 ( ) 5 ( )

15. Çocuğunuz üzgün veya sinirli olduğunda davranışlarını kontrol edebiliyor mu?

- Evet ( )
- Hayır ( )

16. Çocuğunuzla gün içerisinde vakit geçirme sıklığınız nedir?.....

17. Çocuğunuza karşı aşırı koruyucu bir tutum sergiliyor musunuz?

- Evet ( )
- Hayır ( )

18. Çocuğunuzun ebeveynsiz kendine yetememe durumu var mı?

- Evet ( )
- Hayır ( )

EK-D: Sosyodemografik Form - Öğretmen

Sayın katılımcı; bu çalışma Okul Öncesi Dönemdeki Aile Tutumlarının Çocuğun Sosyal-Duygusal Gelişimindeki etkilerinin incelenmesi için yapılan bir tez çalışmasıdır. Çalışma gönüllülük esasına dayanmaktadır. Çalışmanın sonuçları sadece bilimsel amaçlarla kullanılacaktır. Çalışmaya katılanların kimlik bilgileri kesinlikle gizli tutulacaktır. Lütfen her bir ifadeyi dikkatle okuyup, size en çok uyanı işaretleyiniz. Lütfen hiçbir maddeyi boş bırakmayınız. Katılımınız ve araştırmaya yapmış olduğunuz katkılarınız için teşekkür ederiz.

1. Öğretmenin yaşı:

2. Meslekte kaçıncı yılınız:
   0-1 ( ) 1-5( ) 5-10 ( ) 10 ve üstü( )

3. Eğitim durumunuz:

- İlkokul ( )
- Ortaokul ( )
- Lise ( )
- Üniversite ( )
- Lisansüstü ( )

EK-E: Gönüllü Katılım Formu - Öğretmen

..../...../.....

GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU

Sevgili öğretmeler;

Bu çalışma İstanbul Gelişim Üniversitesi, Çocuk Gelişimi Bölümü Prof. Dr. Makbule Meziyet Arı danışmanlığında yüksek lisans öğrencisi Hande GÜMÜŞ' ün "Okul öncesi Dönemde Aile Tutumlarının Çocuğun Sosyal-Duygusal Gelişimindeki Etkilerinin İncelenmesi" amacıyla hazırlanmaktadır.

Soruları tarafsızca ve samimi bir şekilde yanıtlamanız geçerlik ve güvenirlik açısından önemlidir. Formu doldururken gönüllülük esas alınmıştır. Anket cevaplarınız tamamıyla gizli tutulacak, elde edilen bulgular sonrasında bilimsel yayımlarda kullanılacaktır. Anketteki soruların doğru ya da yanlış cevapları yoktur. Lütfen hiçbir soruyu boş bırakmayınız. Çalışma hakkında daha fazla bilgi almak için İstanbul Gelişim Üniversitesi Çocuk Gelişimi Bölümü yüksek lisans öğrencisi Hande GÜMÜŞ ile iletişim kurabilirsiniz.

Prof. Dr. Makbule Meziyet ARI

Hande GÜMÜŞ

Yukarıdaki bilgileri okudum. Araştırmaya katılmayı kabul ediyorum.

Katılımcı Adı-soyadı:

İmza:

EK-F: Gönüllü Katılım Formu - Ebeveyn

..../...../........

GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU

Sevgili ebeveynler;

Bu çalışma İstanbul Gelişim Üniversitesi, Çocuk Gelişimi Bölümü Prof. Dr. Makbule Meziyet Arı danışmanlığında yüksek lisans öğrencisi Hande GÜMÜŞ' ün "Okul öncesi Dönemde Aile Tutumlarının Çocuğun Sosyal-Duygusal Gelişimindeki Etkilerinin İncelenmesi" amacıyla hazırlanmaktadır.

Soruları tarafsızca ve samimi bir şekilde yanıtlamanız geçerlik ve güvenirlik açısından önemlidir. Formu doldururken gönüllülük esas alınmıştır. Anket cevaplarınız tamamıyla gizli tutulacak, elde edilen bulgular sonrasında bilimsel yayımlarda kullanılacaktır. Anketteki soruların doğru ya da yanlış cevapları yoktur. Lütfen hiçbir soruyu boş bırakmayınız. Çalışma hakkında daha fazla bilgi almak için İstanbul Gelişim Üniversitesi Çocuk Gelişimi Bölümü yüksek lisans öğrencisi Hande GÜMÜŞ ile iletişim kurabilirsiniz.

Prof. Dr. Makbule Meziyet ARI

Hande GÜMÜŞ

Yukarıdaki bilgileri okudum. Araştırmaya katılmayı kabul ediyorum.

Katılımcı Adı-soyadı:

EK-G: Ebeveyn Tutum Ölçeği

		5	4	3	2	1
	CÜMLELER	Her zaman böyledir	Çoğu zaman böyledir	Bazen böyledir	Nadiren böyledir	Hiçbir zaman böyle değildir
1	Ben bir başkasıyla konuşurken çocuğumun araya girmesine izin veririm.					
2	Çocuğumun kendine özgü bir bakış açısı olduğunu kabul ederim.					
3	Çocuğumla aynı fikirde olmadığımız zaman, benim fikirlerimi kabul etmesi için onu zorlarım.					
4	Çocuğumu, hayatın ufak tefek güçlüklerinden korurum.					
5	Çocuğuma bağımsız olmayı öğrenmesi konusunda yardımcı olurum.					
6	Çocuğuma, kurallara neden uyması gerektiğini açıklarım.					
7	Çocuğuma yaptığı şeyin önemli olduğunu hissettiririm.					
8	Çocuğumu, kendisi için yorucu olabilecek işlerden korurum.					
9	Çocuğum söz dinlemediğinde ona vururum.					
10	Çocuğumun iyi ve kötü davranışı karşısında neler hissettiğimi ona açıklarım.					
11	Çocuğumu yola getirmek için onu azarlarım.					
12	Çocuğuma karşı koruyucu davranırım.					
13	Çocuğum iyi davrandığında onu överim.					
14	Çocuğumun kişisel görüşlerine saygı gösteririm.					
15	Çocuğumu bir şeyleri kendi başına yapması konusunda cesaretlendiririm.					
16	Arkadaşları çocuğuma sataştığı zaman onu korurum.					
17	Çocuğumun başkaları konuşurken araya girmesine izin veririm.					
18	Çocuğumun cinsel konularda sorduğu soruları anlayacağı bir dilde doğru olarak cevaplarım.					
19	Çocuğum yanlış bir şekilde davrandığında ona bağırırım.					
20	Ebeveynlik konusunda bir yanlış yaptığımda çocuğumdan özür dilerim.					
21	Çocuğumu, kendisi için zor olabilecek işlerden korurum.					
22	Çocuğumun hastalanmasından endişe ederim.					
23	Çocuğumun duygularını serbestçe ifade etmesine izin veririm.					
24	Çocuğumun istediği saatte uyumasına izin veririm.					

	CÜMLELER	Her zaman böyledir	Çoğu zaman böyledir	Bazen böyledir	Nadiren böyledir	Hiçbir zaman böyle değildir
25	Çocuğum yanlış davrandığında, bunun neden yanlış olduğunu ona açıklarım.					
26	Çocuğuma kızdığımda çocuğumu cezalandırırım.					
27	Fiziksel cezayı, çocuğumu disipline sokmanın bir yolu olarak kullanırım.					
28	Çocuğumun hayal kırıklığına uğramaması için elimden geleni yaparım.					
29	Çocuğumun büyüdükçe yeni şeyler denemeyi göze alması gerektiğine inanırım.					
30	Çocuğumun her şeyi yapmasına izin veririm.					
31	Çocuğumun yanlış davranışını görmezden gelirim.					
32	Çocuğumu başka çocuklarla kıyaslarım.					
33	Çocuğumun şımarıklıklarına göz yumarım.					
34	Çocuğumu şımartırım.					
35	Çocuğuma karşı çabuk öfkelenirim.					
36	Çocuğum bana bir şey anlatırken sözünü kesmeden dinlerim.					
37	Çocuğuma bir şey alırken onun da fikrini alırım.					
38	Çocuğumla her konuyu konuşabilirim.					
39	Çocuğuma karşı sabırsızım.					
40	En ufak bir hatasında, çocuğumu cezalandırırım.					
41	Çocuğum için hemen hemen bütün eğlencelerimden fedakarlık ederim.					
42	Çocuğumun kendi başına becerebileceği şeyleri denemesi için ona fırsat tanırım.					
43	Çocuğuma bana sormaksızın şahsi eşyalarımdan herhangi birini alıp kullanmasına izin veririm.					
44	Evimizde hangi televizyon programının izleneceği, çocuğumun isteğine göre belirlenir.					
45	Çocuğumu yapabileceğinden fazlasını yapması için zorlarım.					
46	Çocuğumu, onun cesaretini kırabilecek zor işlerden uzak tutarım.					

EK-H: Okul Öncesi Sosyal Davranış Ölçeği-Öğretmen Formu

Çocuğun adı-soyadı: Çocuğun cinsiyeti: Kız ( )Erkek() Çocuğun yaşı: Çocuk kaç ay/yıldır anaokuluna devam ediyor:	Öğretmenin adı-soyadı: Öğretmenlik mesleğinde kaçıncı yılınız:

Aşağıda çocukların sosyal davranışlarıyla ilgili maddeler yer almaktadır. Her bir maddeyi okuyarak, yukarıda adı yazılı olan çocuğun maddedeki davranışının sıklığını en iyi ifade eden kutudaki rakamı daire (□)içine alınız.

No	Maddeler	Hiçbir zaman	Çok seyrek	Bazen	Çok sık	Her zaman
1	Paylaşmada ve sırasını takip etmede iyidir.	1	2	3	4	5
2	Diğerlerine tekme atar ya da vurur.	1	2	3	4	5
3	Akranlarına yardım eder.	1	2	3	4	5
4	Akranı istediğini yapmazsa, onunla oynamayacağını ya da onun arkadaşı olmayacağını söyler.	1	2	3	4	5
5	Diğer çocukları dövmekle ya da vurmakla sözel olarak tehdit eder.	1	2	3	4	5
6	Akranlarına karşı naziktir.	1	2	3	4	5
7	Diğer çocukları iter ya da kakar.	1	2	3	4	5
8	Diğerlerine başka biriyle oynamamalarını ya da arkadaş olmamalarını söyler.	1	2	3	4	5
9	Fazla neşeli bir çocuk değildir.	1	2	3	4	5
10	Diğer çocuklar için güzel şeyler söyler ya da onlar için güzel şeyler yapar.	1	2	3	4	5
11	Bir akranına kızdığında onu oyun grubuna almaz.	1	2	3	4	5
12	İsteklerini almak için akranını fiziksel zarar vermekle sözel olarak tehdit eder.	1	2	3	4	5

No	Maddeler	Hiçbir zaman	Çok seyrek	Bazen	Çok sık	Her zaman
13	Diğer çocukların önünde akranlarıyla alay ederek onları utandırmaya çalışır.	1	2	3	4	5
14	Sinirlendiğinde diğer çocukların eşyalarına (sanat ürünlerine, oyuncaklarına) zarar verir.	1	2	3	4	5
15	Akranları isteklerini yapmadığı sürece onları doğum günü partisine çağırmayacağını söyler.	1	2	3	4	5
16	Üzgün görünür.	1	2	3	4	5
17	İstedikleri kabul edilmediğinde diğerlerine bir şeyler fırlatır.	1	2	3	4	5
18	Diğer çocuklara gülümser.	1	2	3	4	5
19	Akranına kızdığında arkasını döner ya da uzaklaşır.	1	2	3	4	5
20	Akranı oyuncağını paylaşmadığı sürece, akranını (bisiklet, oyuncak at gibi) bir oyuncaktan iterek düşürmekle ya da ilgilendiği şeye (örneğin; blok oyuncakları gibi) zarar vermekle sözel olarak tehdit eder.	1	2	3	4	5
21	Diğerlerinin bir çocuğu sevmemeleri için çalışır. (O çocuk hakkında arkasından dedikodu yaparak)	1	2	3	4	5
22	Akranı söylediği şeyi yapmazsa, onu oyun grubuna almamakla sözel olarak tehdit eder.	1	2	3	4	5
23	Çimdikleyerek diğer çocukların canını acıtır.	1	2	3	4	5
24	Aynı cinsiyetten akranları tarafından oldukça sevilir.	1	2	3	4	5
25	Karşı cinsiyetten akranları tarafından oldukça sevilir.	1	2	3	4	5

EK-I: Ölçek Kullanım İzni

GŞ **Gül Şendil** Dün
Kime:

ETÖ

Merhaba Hande,
ölçeğimizi kullanmandan memnuniyet duyarız. Ekte ilgili malzemeleri yolladım. Şimdiden başarılar dilerim.

ATLAS ÜNİVERSİTESİ

Prof.Dr. Telat Gül ŞENDİL
İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi
Psikoloji

atlas.edu.tr

E
ETÖ.xls
38 KB

pdf
ETÖ makal...zılar 08.pdf
178 KB

W
Ebeveyn Tu...i (ETÖ).doc
55 KB

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : Gümüş, Hande

Uyruğu : T.C.

Eğitim

Derece	**Eğitim Birimi**	**Mezuniyet Tarihi**
Yüksek Lisans	İstanbul Gelişim Üniversitesi	2025
Lisans	İstanbul Arel Üniversitesi	2020
Lise	Şerife Baldöktü Kız Meslek Lisesi	2015

Yabancı Dil

İngilizce